

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI
Fakulta přírodovědně-humanitní
a pedagogická

Smysl života v učení buddhismu, A. Schopenhauera a A. de Mella

Bakalářská práce

Studijní program: B6101 – Filozofie
Studijní obor: 6101R026 – Filozofie humanitních věd
Autor práce: **Dominik Bareš**
Vedoucí práce: MTh. Václav Umlauf, Ph.D.

TECHNICAL UNIVERSITY OF LIBEREC
Faculty of Science, Humanities
and Education

Meaning of Life in Teaching of Buddhism, A. Schopenhauer and A. de Mello

Bachelor thesis

Study programme: B6101 – Philosophy
Study branch: 6101R026 – Philosophy of Humanities
Author: **Dominik Bareš**
Supervisor: MTh. Václav Umlauf, Ph.D.

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Dominik Bareš**
Osobní číslo: **P13000264**
Studijní program: **B6101 Filozofie**
Studijní obor: **Filozofie humanitních věd**
Název tématu: **Smysl života v učení buddhismu, A. Schopenhauera a A. de Mella**
Zadávající katedra: **Katedra filosofie**

Zásady pro vypracování:

Bakalářská práce analyzuje základní znaky pohledu na život z pohledu klasického buddhismu. Tento pohled porovnává s jeho upravenou podobou v podání A. Schopenhauera a Anthony de Mella. Metoda této práce bude analyticko-syntetická, komparace textu a literatury. Student se bude v průběhu příprav a vypracovávání řídit metodickými a organizačními pokyny vedoucího práce.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

SCHOPENHAUER, Arthur. Aforismy k životní moudrosti. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, 142 s. ISBN 80-901916-5-7.

DE MELLO, Anthony. Čirá radost. Vyd. 1. Překlad Hana Antonínová. Praha: Portál, 2012, 110 s. ISBN 9788026201588.

DE MELLO, Anthony. Modlitba žáby (2): kniha meditací v povídkách. 1. čes. vyd. Překlad Marcela Foltová, Augustin Hebelka. Brno: Cesta, 1996, 254 s. ISBN 80-85319-55-1.

Kořeny dobrého a zlého: základy buddhistické etiky. 1. české vyd. Překlad Nyanaponika Thera., Petr Neugebauer. Praha: Buddhistická asociace ve spolupráci s nakladatelstvím DharmaGaia, 2000, 143 s. ISBN 8085905760.

KHYENTSE, Jamyang. Co z vás (ne)dělá buddhistu. Praha: DharmaGaia, 2010, 130 s. ISBN 978-80-7436-008-4.

Vedoucí bakalářské práce:

MTh. Václav Umlauf, Ph.D.

Katedra filosofie

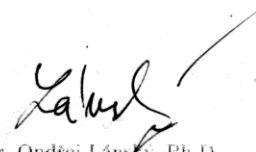
Datum zadání bakalářské práce: **15. dubna 2015**

Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2016**

doc. RNDr. Miroslav Brzezina, CSc.
děkan

L.S.

PhDr. Ondřej Lánský, Ph.D.
vedoucí katedry

V Liberci dne 30. dubna 2015

Prohlášení

Byl jsem seznámen s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Současně čestně prohlašuji, že tištěná verze práce se shoduje s elektronickou verzí, vloženou do IS STAG.

Datum:

Podpis:

Anotace

Cílem této práce je objasnit filosofii života v učení buddhistické tradice a ukázat to i na příkladu vybrané buddhistické školy – Rabten Čhōdarling, která sídlí v Liberci. Dále se práce zabývá tím, jak buddhismus myšlenkově ovlivnil vybrané dva autory. Na příkladu Anthony de Mella je ukázána kombinace spojení západního a východního myšlení propojené s myšlenkami buddhismu. Arthur Schopenhauer zakomponoval buddhistické myšlenky do svého filosofického učení teorie, v němž přijímá z Buddhova učení převážně negativní náhledy na život.

Klíčová slova

Život, filosofie života, smysl, buddhismus, Buddha, utrpení, žádostivost, dharma, Anthony de Mello, Arthur Schopenhauer

Annotation

Thesis outlines the philosophy of life in the teachings of the Buddhist traditions on examples of the Buddhist school - Rabten Čhōdarling located in Liberec. Thesis tries to evaluate influence of Buddhism on two selected authors. Anthony de Mello represents combination of Western and Eastern thought connected with the ideas of Buddhism. Arthur Schopenhauer is famous for incorporation of Buddhist ideas in his philosophical theories. He receives mostly negative views of life out of Buddha's teachings.

Key words

Life, philosophy of life, meaning, Buddhism, Buddha, suffering, appetite, dharma, Anthony de Mello, Arthur Schopenhauer

Poděkování:

V první řadě bych rád poděkoval vedoucímu této práce MTh. Václavu Umlafovi, Ph.D. za podnětné rady a klidné vedení při konzultacích. Dále bych rád poděkoval své rodině, jenž mě vždy podporovala ve studiu a snažila se mi pomoci.

Na závěr bych si rád dovolil speciální poděkování in memoriam a to mému drahému dědovi Jiřímu Vocáskovi, jenž umřel přesně ve chvíli, kdy započali první kroky na této práci (výpisky z knihy o buddhismu v krajské vědecké knihovně). Nalezl jsem u něj azyl, vlídnou náruč a podporu vždy, když jsem to potřeboval. Také se vždy snažil pomoci všem v jeho okolí a díky tomu všemu si zaslouží mé velké poděkování, nejen zde.

Obsah

1. ÚVOD	9
2. UČENÍ BUDDHISMU	12
2.1 ŽIVOT BUDDHY (SIDDHÁRTHA GAUTAMA).....	18
2.2 ČTYŘI UŠLECHTILÉ PRAVDY.....	24
2.3 UŠLECHTILÁ OSMIDÍLNÁ STEZKA.....	27
2.4 KOLOBĚH REINKARNACE.....	29
2.5 RABTEN ČHÖDARLING	35
3. MEDITACE ANTHONY DE MELLA	44
3.1 ŽIVOT ANTHONY DE MELLA	46
3.2 DÍLO A ODKAZ.....	47
4. POHLED ARTHURA SCHOPENHAUERA	51
4.1 ZDROJE MYŠLENÍ	52
4.2 O VŮLI	55
4.3 BUDDHISMUS A SCHOPENHAUER	62
5. ZÁVĚR	70
6. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	73

1. Úvod

V této práci, jsem se pokusil o zkoumání nelehké otázky, kterou si snad položil každý z nás někdy ve svém životě – co je smyslem života, jaká by měla být filosofie života a kam bych měl jako člověk směřovat? K tomuto účelu jsem si vybral buddhismus, protože jeho filosofie je mi ve své podstatě blízká, celý se zaměřuje na toto téma a dává mnoho pouček a vysvětlení jak bychom měli naložit se svým životem. Jelikož se jedná o východní filosofii, pokusil jsem se najít i západního myslitele, který by byl buddhismem ovlivněn a našel jsem ho velice rychle – Arthur Schopenhauer, který si z buddhismu bere mnohé myšlenky a přece často svým západním náhledem. Na pomezí obou dvou světů (východ, západ) ukazují Anthonyho de Mella, který v sobě kombinuje západního člověka, jezuitského kněze a zároveň je ovlivněn východní naukou. Ve svých krátkých příbězích se pak pokouší ve čtenáři probudit zájem o poznání a určité probuzení. Buddha, Schopenhauer i de Mello podávají každý svou podobu filosofie života a odpovědi kam by měl člověk směřovat, a právě ty jsem se pokusil ve své práci nalézt.

Tato práce sleduje ve své podstatě, určitou „trojjedinou cestu“, kdy na jejím počátku, vrcholu je známá, dosti rozpracovaná filosoficko-nábožensko-etická buddhistická škola učení, ve které se Buddha snažil lidem předat mnoho filosofických a morálních hodnot a nauk proto, aby je přivedl k osvícení, tak jako se to podařilo jemu. Druhou částí je poté Anthony de Mello, současný jezuitský kněz a spiritualista, který používá část buddhistických myšlenek a dále je pak spojuje s hinduistickými a křesťanskými ve snaze přivést člověka k jistému prozření v jeho životě. Jako poslední součástí oné „trojjediné cesty“ je pak v neposlední řadě slavný filosof Arthur Schopenhauer, který do své filosofie zapracovává právě jen ty hlavní, ne-pozitivní myšlenky aby vysvětlil život jako zkušenosti bez významného pozitivního opojení. Je to ukázka trojjediné cesty učení a myšlenek od klasického východu (buddhismus spolu s Buddhou), přes centrum myšlení ve vyspělých zemích (A. Schopenhauer) až po spojení východního i západního učení (skrze učení A. de Mella). K bližšímu zkoumání buddhismu bylo v práci i využito možnosti navštívit jedno místní buddhistické středisko, které je součástí rozsáhlé buddhistické sítě center v Evropě. Zde vyzpovídal jednu z členek, jako ukázkou chápání, jak se v životě chovat přímo v jedné

ze škol buddhismu a aby autorovi pomohla přiblížit spjitost buddhistické tradice se současným člověkem.

Cílem práce tedy není pokusit se o nemožné a to ukázání smyslu života ve své obecnosti ale seznámit čtenáře s pohledy na život z perspektivy především aspektů životní filosofie buddhismu, Arthura Schopenhauera a také částečné využití těchto myšlenek a inspirace u A. de Mella.

Otázkám o smyslu života a našeho bytí se pravděpodobně nevyhнул nikdy žádný člověk. Proč jsme zde? Co je hlavní podstatou života? Jakým způsobem je potřeba ho naplňovat? Tyto otázky jsou jedny ze základních životních, jenž zdobí člověka, čímž ho opět více odlišuje od zvířat ve světě. Lidskou přirozeností je, jak se zdá, snaha vše vysvětlit, vše popsat a dát do složitých souvislostí. Otázka po smyslu naší existence a její význam je jedna z těch nejzákladnějších, kterou se běžní lidé ale i velcí myslitelé v průběhu dlouhých staletí pokoušejí alespoň částečně zodpovědět.

Na tuto otázku se dodnes nepodařilo najít uspokojivou odpověď, snad je to proto, že lidský život je tolik bohatý na různorodost a rozmanitost není jednoduchým úkolem vytvořit jeden koncept fungující pro všechny případy, a tak ani tato práce nedokáže zodpovědět tuto vždy-existující otázku. Autor se snaží ukázat vybrané tři autory a okruhy, které se snaží dát jistou návodovou filosofii pro lidi, kteří právě svůj smysl života hledají. Jako hlavním okruhem byly proto vybrány filosoficko-náboženský systém buddhismu spolu s Buddhou a dva zvolené příklady způsobů, které ovlivnily jiné dva myslitele. Buddhismus je možné často nalézt pod označeními jako „životní filosofie“ či „osobní filosofie“ apod. a přesně z tohoto důvodu byl i vybrán do této práce, jednak proto, že celý systém se snaží dát mnohé odpovědi na životní otázky a strasti z pohledu západního člověka zajímavou alternativou pro autora. Snaží se vést člověka, který si pokládá mnoho složitých životních otázek včetně té nejpodstatnější po smyslu našeho života až k jeho „uspokojení“, „naplnění“. Buddhismus k tomu jde svou cestou, která je tolik osobitá na poli náboženských směrů a i proto je dnes tolik vyhledávanou alternativou ke stávajícím systémům. Buddhismus dokázal ovlivnit mnoho dalších myslitelů i filosofických směrů a právě jedním z nich je kupříkladu Anthony de Mello, který byl vybrán do této práce, jelikož v příbězích jeho knih je patrné spojení západního chápání života s východním. De Mello zpracovává do svých příběhů právě onen buddhismus, sloužících k probuzení duše a její „osvěty“

a meditačních cvičení, které již podobným způsobem mají vést člověka. Je to mistr, který se snaží inspirovat své posluchače k cestě za lepším životem skrze prozření, jak se věci v životě mají. Buddhismus neměl na různé směry jen pozitivní vliv, svým částečným pochopením ovlivňoval autory i negativně. A proto dalším velkým myslitelem, kterého zapůsobil vliv buddhismu z dálného východu (pro Evropana) nemůže být nikdo jiný nežli filosof Arthur Schopenhauer. Ten ovšem vlivem svých životních zkušeností došel k závěrům na některé životní otázky. Pro vysvětlení mnoha jeho životních filosofických struktur a souvislostí hledá v buddhismu spíše pesimistické kořeny, což je také důvod, proč byl vybrán do této práce. Jako jednu z hlavních myšlenek, které dále rozpracovává tak nemůže být nic menšího, než že život je ve své podstatě utrpením, podává k tomu svá vysvětlení a zasazuje to do své již tak dosti pesimistické filosofie, kterou je natolik znám, v níž smyslem života není nic lichotivého.

2. Učení buddhismu

V mnohých publikacích zabývajících se buddhismem se čtenář velice často setká s rozsáhlým popisováním a vymežováním různých jednotlivých škol, které se více či méně přibližují nebo oddalují původnímu Buddhovu učení. Často u těchto odvětví buddhismu ovšem bývá ten problém, že různorodost a množství buddhistických škol není lehce popsateľný fenomén i díky jejich rozdílným historickým kořenům. Proto se v této práci autor nebude zabývat popisováním různých škol a tradic buddhismu. Stejně tak se čtenář často setká i s návodovými publikacemi, kde se ukazuje a píše jak má člověk správně meditovat, co obnáší správná meditace apod. Kolem buddhismu celkově vzniklo a stále vzniká mnoho a mnoho publikací či elektronických článků a samotná oblast buddhismu je natolik rozsáhlá, že by přesahovala rámec této práce. Z tohoto důvodu se oblast bádání pro tuto práci „omezí“ jen na některé části buddhistického učení a historie, především důležitá pro pochopení základních filosofických a etických pilířů tohoto nábožensky-filosofického směru. Proto tato práce bude sledovat a přibližovat Buddhův životní vývoj pro lepší pochopení cesty za osvícením člověka, čtyři ušlechtilé pravdy spolu s osmidílnou stezkou coby základními eticko-filosofickými kameny buddhismu, dále pak princip převtělování spolu s vysvětlením základních konceptů v buddhismu a na závěr se v práci objeví i ukázka filosoficko-etických otázek v místním buddhistickém centru Rabten Čhödaring.

V této kapitole se také bude autor zabývat otázkami, které jsou typické pro určení a situování každé filosofie jednotlivých náboženství. Buddhismus a kosmos, buddhismus ve vztahu ke světu, buddhismus a jeho práce v utváření vnitřního já a buddhismus ve vztahu k ostatním lidem. Zatímco ke kosmu se buddhismus mnoho neprojevuje a nesnaží se toto téma příliš řešit, na rozdíl od mnohých jiných filosofických směrů, tak k otázkám ohledně vnitřní cesty vlastního „já“ a „správné“ cesty k ostatním lidem lze najít velké množství zdrojů, především již od velkého Buddhy, který k těmto otázkám položil mnoho základních kamenů buddhismu. Předně je zde možné sledovat vysvětlení karmy a jejího určení minulých a dalších životů, tolik důležité při převtělování a následování tzv. čtyřech ušlechtilých pravd a osmidílné

stezky, jež jsou základními eticko-filosofickými poučkami. Jaký má vztah buddhismus k okolnímu světu, si můžeme lépe přiblížit poté, co se budeme zabývat tím, jak se pomalu začal buddhismus dostávat do povědomí západního světa a jak některé lidi ovlivnil v jejich myšlenkách a teoriích, např. právě ve filosofii Arthura Schopenhauera a Anthonyho de Mella.

Buddhismus je filosoficko-duchovní systém, který je ve fázi velkého rozmachu pro západní svět. Největší rozmach buddhismu na západ je zaznamenán od 19. století, kdy byl tento pojem použit poprvé (tehdy ještě jen s jedním písmenem „d“ ve slově) pro celkové uchopení vícero velice si podobných myšlenkových proudů a hnutí, které měli více než společný základ a poté především ve století minulém, kdy se buddhismus ve velkém rozmohl do moderního světa člověka. Buddhismus byl ovšem v prvních desetiletích pro západní svět přibližován částečně zkresleně či nepřesně. Důvodem byl zaprvé fakt, že informace a zápisky o jeho nauce přinášeli Evropané sami, oproti třeba islámské tradici, kterou do Evropy přinášeli přistěhovalci a zadruhé, že se první misionáři nechávali ovlivnit svou západní tradicí, především křesťanskou.¹ Buddhismus je povětšinou označován a řazen mezi náboženství ač samotný systém nemá žádný pantheon Bohů nebo jakéhokoliv jednotlivého Boha, tak jak jej vnímáme a jsme zvyklí chápat běžně z jiných náboženství. Pravdou je, že se zde vyskytují bytosti, které dosáhli vyššího úrovně bytí a nejsou svázáni a vázáni klasickými útrapami a povinnostmi lidského života, tak jako běžný člověk, nicméně se nejedná o Bohy a ani oni sami se za ně nepovažovali a nepovažují. Kupříkladu ani samotný Buddha, podle jehož učení byl vytvořen tento systém, není Bohem, jak je u nezasvěcených lidí z řad širší veřejnosti častým omylem, který můžeme občas zaslechnout. Dalo by se tedy hovořit možná spíše o osobním náboženství či jak je dnes rozšířenou definicí mezi běžnými lidmi „životní styl“.

Buddhismus je v postmoderním světě velice oblíbeným alternativním hnutím v již značně unavených podobách ostatních předních náboženství, jako je křesťanství či islámská víra, protože se nejvíce přibližuje ideálům a představám současného člověka, především obyvatel vyspělých částí planety, kde nemají silný vliv menší náboženská hnutí, jako v zemích třetího světa. Zajímavým paradoxem ovšem v současnosti zůstává fakt, že z indického subkontinentu v asijské oblasti, kde

---

¹ CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu: Stručné dějiny buddhismu na Západě*. Brno: Jota, 1997, s. 155-173. Nové obzory (Jota). ISBN 80-7217-002-3.

se udržoval po dobu více jak dva a půl tisíce let nepřetržité existence v hojné míře bok po boku s Hinduistickou vírou u všech indických obyvatel různých etnik a věkových skupin a to bez většího povšimnutí širšího okolního světa. Až v posledních dvou set letech se začíná rozpínat, i do myslí a srdcí lidí také v zemích na zbytku planety, avšak pomalu ustupuje „ze scény atraktivnosti“ této oblasti, právě na úkor již zmiňovaného Hinduismu, k němuž se v Indii začínají přidávat ve stále větším počtu také Křesťanské a Islámské vyznání, k nimž indičtí obyvatelé v posledních desetiletích konvertovali či se plně navrátili zpět k Hinduismu.

Je nutné si uvědomit, jaké bylo filosofické a duchovní podhoubí doby, do které přichází Buddha se svým učením a tím pádem i s počátky buddhismu. Mnohé buddhistické texty se nám často dochovaly pouze jako neúplné, důvodem jsou především všemožné nájezdy na indická území, při kterých se vypalovaly celé knihovny ale také fakt, že mnoho spisů je přepisováno z lidové tradice, také jsou psány ve více jazycích (nejčastěji sanskrt a páli) a právě díky tomu všemu je často problém správného časového zařazení jednotlivých událostí na časové, historické, ose. V prvních staletích raného buddhismu se odhaduje, že existovalo celkem osmnáct škol, kde každá z nich měla mírně odlišné ideologické názory na Buddhovu tradici a odkaz. Stejně tak vzniká otázka, zda buddhistický kánon², což by měly být původní spisy a záznamy výroků samotného Buddha, zda jsou to přesné záznamy jeho slov. Dodnes se o tom v jednotlivých školách vedou také různé názory a debaty. V Buddhově době dochází k pozvolnému úpadku klasické ideologie bráhmánismu, coby vládnoucí ideologie v indických šestnácti územích té doby, bráhmánisté mohli vykonávat předepsané náboženské obřady a byli znalí posvátných textů (předně véd a upanišad). Bylo ovšem mnoho těch, kteří s jejich myšlenkami nesouhlasili a zastávali často protikladných názorů, tzv. „šramani“. Většinou cestovali zeměmi coby asketové a poustevníci, kteří se snažili odloučením od společnosti dojít stavu duševního klidu a byli proti bráhmanským tradicím, nakonec i samotný Buddha se svým vlastním šramanem později ve svém životě stal. *„V tradiční staroindické společnosti mohl každý prostý jedinec prožít svůj život v poměrném klidu a svobodě ... neporušoval-li dharmu ... totiž bráhmanské pojetí povinností, spravedlnosti a řádu, přispívalo to k jeho vážnosti a obecné úctě k němu.*

---

² Tzv. „Trojí koš“, kterého existuje několik podob, dodnes se zachoval v úplném znění pouze jeden a to pálijský.

*Avšak to se změnilo*³ Tento princip dharmy Buddha později poupravil ve své nauce. Mnoho myslitelů v období kolem života Buddhy, včetně něho samotného, nehledali východisko ve společnosti ale mimo něj, i sám Buddha vystoupil ze společnosti, když opustil život prince. Dále je nutné zmínit, že mezi lidmi byly všeobecně přijímány rané védské texty, v nichž se hovořilo o zákonitostech vesmíru a vztahů jednotlivých bohů. Svrchované postavení bohů ve vysvětlení všeho bylo některým indickým myslitelům nepřírozené a v buddhismu se bohové také neobjevují.⁴

Také v tomto období již delší dobu působí představa tzv. „Samsáry“, což je filosofie věčného koloběhu života v neustálých převtělováních. Tomuto cyklu převtělování (neboli reinkarnací), se ovšem nepodrobuje pouze člověk ale i zvířata a dokonce i samotní Bozi. Celý proces převtělování se děje v různých sférách zvaných buď dnešně „nebe“, ve strastiplných stavech zvaných „peklo“ nebo ve zvířecí říši. Vše je podmíněno tzv. „karmou“. „Karma“ je jakýsi vnitřní, neviditelný, charakter všech bytostí, jež určuje, kým jsme, co jsme vykonali, jak jsme co řekli a projevuje se jednáním vůči svému okolí a to buď samotným činem, řečí či pouhým myšlením. Znovuzrození se objevuje v oblastech utrpení a bolesti v životě. Vymanění se z oné samsáry je tedy cílem mnoha náboženských směrů a filosofických proudů. Avšak v tomto životě dokážeme ovlivnit život následující. Vyproštění ze samsáry je tedy jakýsi druh osvobození z věčných okovů dalších životů. To vše se děje skrze poznání. V tu chvíli, by měl, přestat vládnou klam a nevědomost, jež pramení primárně z touhy po materiálních věcech. A stejně tak, jak se převtěluje člověk, zvíře a Bozi, tak se obdobně převtěluje i samotný vesmír, který po určitém čase zanikne a vznikne nový. Ve chvíli přerodu vesmíru bytosti žijí ve vyšších sférách, než se dotvoří „Brahmův svět“. Důležité je, že tento proces vesmíru neovlivňuje žádný vnější činitel (například Bozi) ale lidi sami a to pouze a jen svou karmou.⁵

Staří Mayové na druhé straně Země také věřili a měli v základech své víry, že vesmír se po určitých cyklech mění a dochází k jeho radikální přeměně na úkor budoucího. Náš vesmír je prý až čtvrtým v pořadí neboť předchozí byli zničeny velkými katastrofami. A vlastně i moderní fyzika a její odnože (astrofyzika, teoretická

---

³ MILTNER, Vladimír. *Vznik a vývoj buddhismu*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2012, s. 24. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-156-2.

⁴ Tamtéž, str. 19-43.

⁵ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 8-13. ISBN 80-85993-16-3 .

fyzika apod.) předkládají podobný osud – z hmoty o velikosti hrášku se během „velkého třesku“ zrodil celý známý i námi neznámý vesmír. Ten má však svůj osud a tím by podle mnohých fyziků a teorie měla být situace, kdy dojde k tzv. „velkému krachu / křachu“ (jak je označován tento proces) a celý vesmír se opět zhroutí do hmoty o velikosti a prostoru hrášku (toto se může opakovat, mnoho vědců je přesvědčeno, že dnešní vesmír není prvním ani posledním). I v křesťanství nacházíme jistou analogii, v církevních dogmatech se jasně hovoří o velké potopě, která dala přerod všem živým tvorům na planetě (vyjma ušetřených – Noe a zbytek posádky legendární archy). Nebo *konečný soud*, kdy Bůh nechá žít vyvolené, správné, v „lepšíh světě“ (nebi) po zničení stávajícího světa. Říkejme tomu věčný plamen či velký třesk / krach, nicméně představa obrody vesmíru, zániku a vzniku celého světa a všech životů v něm, jak se zdá, je v lidských myslích zakotvena od doby, co člověk poprvé pohlédl na noční oblohu.

Koloběh lidských a zvířecích životů se objevuje v mnoha jiných destinacích. Například v Egyptě, kde se věřilo, že faraon je převtělený Bůh a proto byl uctíván jako něco víc, než pouhý vladař, člověk. Evropě tato filosofie také není cizí a opět nemusíme kráčet daleko. Kult Orfiků ve starověkém Řecku měl podobný náhled na život ve své víře. Velký Platón, jeden z největších myslitelů starověku, psal ve svých dialozích o tom, že duše je pouze svázána v lidském těle a po smrti se navrácí do svého světa, do světa idejí, světa bez „stínu“ a neodkrytosti. A v samotném křesťanství (jehož víra byla částečně vystavěna i na stavebních kamenech Platónovi nauky), nám tolik blízkém, nacházíme také něco takového a to sice víru, že život po smrti dál pokračuje, buď do nebe, očistce anebo do pekla. I zde je jasně vidět, že myšlenky a víra v to, že život nemůže skončit pouhou smrtí, jak se dnešní doba snaží mnohé přesvědčit, díky svému, kolikrát čistě vědeckému přístupu. Lidé vždy měli zakotveno kdesi v myslích představu, že smrt je pouhou křížovatkou na mnohem delší cestě. A že život zde, nyní, není vše.

Jak již bylo řečeno, v nedávné době se buddhismus nejvíce přibližuje ideálům postmoderního člověka. Tradiční i ostatní světová náboženství mají a vždy měli problém vysvětlit uspokojivě některé základní otázky, natož pak některé složitější. Základním otazníkem u klasických náboženství je problém, jak vysvětlit život plný utrpení, bolesti, strachu a bezpráví ve světě dobrotivého, láskyplného, nekonečně rozumného a vždy starajícího se Boha? Jak je možné, že člověk, jež žije dle kánonu své

víry a uctívá svého Boha nebo Bohy může zažívat i přesto tolik bolesti v životě, ať už psychické či fyzické? A právě zde přichází buddhismus nejbliže k lidem. Dnes je velmi oblíbeným a vyhledávaným duchovně-filosofickým systémem, protože bez přítomnosti Boha a spasitele se dá mnoho těchto věčných otázek tradičních náboženství snáz vysvětlit. V postmoderně je většina obyvatel vyspělých zemí světa řízena jen pudovými záležitostmi spolu s potřebou a spotřebou v kapitalisticko-konzumním světě podřízeném vědním oborům a jejich zásadám a tak většina lidí, spolu s těmi, kdož jsou otevřeni a ne natolik svázáni současným stavem věcí, snadno dnes slyší na duchovně-filosofický systém, který hlásá neubližovat druhým, žít v míru a navíc je jako jediným z větších hnutí ateistický, díky čemuž se mu daří lépe vysvětlit příčiny a důvod útrap v životě každého smrtelníka. Také zde není onen stálý postrach křesťanských věřících z věčného, dědičného hříchu, který má každý člověk již od narození, aniž by něco stihl špatného sám spáchat. V buddhismu si každý člověk za své útrapy a bolesti může pouze svými činy, které mohou působit i z našich minulých životů, a ne činy jiných lidí (Adam a Eva – narážka autora na onen dědičný hřích, jedné ze základní součásti celé křesťanské doktríny, díky kterému se dopomáhá k vysvětlení zla v našich životech).

Buddhismus zažívá největší rozkvět a rozpínání do západního světa díky události, která poznamenala moderní dějiny buddhismu a i politickou situaci v Asii a částečně i ve světě. Řeč je o čínském obsazení Tibetu v padesátých letech. Z tohoto důvodu byla donucena odejít většina velkých mistrů a učenců do jiných zemí a část z nich i na západ (často i na přímé pozvání různě významných lidí ve světě).⁶ Díky tomu se dostali na západ lidé, kteří dokázali adekvátně předat buddhistické myšlení i současnému člověku a tak zažil buddhismus v moderních dějinách velkým rozmach do celého světa.

---

⁶ CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997, s. 146-149. Nové obzory (Jota). ISBN 80-7217-002-3.

2.1 Život Buddhy (Siddhártha Gautama)

Buddhismus a jeho základní myšlenky učení nám nebyly seslány od nějaké vyšší moci, jako je tomu kupříkladu s ikonickým židovsko-křesťanským desaterem ale museli se zrodit v nějaké mysli. Tou byla mysl Buddhy, který tak položil základy jednoho z nejrozšířenějších náboženství, v současnosti velmi oblíbeného a početného i pro západní svět. Pro pochopení některých základních filosoficko-etických otázek buddhismu je proto nutně důležité porozumět osudu a životní cestě tohoto muže, který od požívačného života přišel až k samotnému osvícení a díky tomuto prozření následně předal své zkušenosti svým žákům a tím dal vzniknout buddhistickému náboženství a první škole. Na základě jeho životního příběhu totiž člověk pochopí například základní myšlenku, že k osvícení je nutné se oprostít od žádostivosti, vyjít ven z požívačného světa apod. Tato podkapitola zároveň i reflektuje proměnu ve smyslu života Buddhy, tak jak ho chápal, jak ho i žil a jaký byl tedy smysl života úplně prvního buddhisty, od kterého se celé toto učení posléze odvíjelo.

Podobně jako tomu bylo i u jiných velikánů a důležitých lidí, jež ovlivnili mnohé lidi v historii a především starověku, i v případě Buddhy, známe jeho životní příběh pouze z pozdějších písemností, legend a básní a písní. Buddha, neboli svým pravým jménem, se kterým si ho lidé dnešní společnosti povětšinou nespojí, *Gautama Siddhártha* (v sanskrtu, v jazyce páli by to bylo poté *Siddhattha Gótama*). *Buddha*, podobně jako v případě Ježíše Nazaretského *Kristus* (*pomazaný*) kupříkladu, označuje pouze jakýsi titul.⁷ „Slovo „*Buddha*“ neznamena jméno, ale označuje stav mysli, jež dosáhla vyššího bodu vývoje; v doslovném překladu znamená „ten, jenž dosáhl poznání“, neboli ten, jenž si osvojil dokonalé vědění – moudrost.“⁸

Narodil se v roce 624 př. n. l. podle tradičních výpočtů buddhistické éry, podle nejnovějších výpočtů by se však mělo jednat o letopočet 564 př. n. l., jeho úmrtí

---

⁷ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 35. ISBN 80-85993-16-3 .

⁸ ROKOTOVA, Natalia. *Podstata buddhismu*. Krásná Lípa: Belza Marek, 2012, s. 21. ISBN 978-80-87116-19-7.

se datuje obdobně nejasně, někdy se uvádí rok 543 př. n. l., jindy zase 484 př. n. l.⁹ Důvodem jsou rozdílnosti v jednotlivých legendách a kronikách.¹⁰

Malý Siddhártha „*Ten, jenž naplnil své poslání.*“¹¹, se narodil královské dvojici aristokratické republiky kmene Sakjů s cca milionem obyvatel v hlavním městě Kapilavatthu, někdy je však uváděn místem narození královský park Lumbiní (dnešní jižní Nepál, přibližně deset kilometrů od hranic dnešní Indické republiky). Královna Mahámája, však o několik dní po porodu umírá a tak je malý Siddhártha dán do péče její mladší sestře Mahápadžapati Gautamy, ta se stala jeho nevlastní matkou a vychovávala ho spolu se svým dítětem, princem Nandou. Jakožto budoucímu králi, se mu dostalo všeho, po čem by mohl malý princ toužit a nemusel se o svůj život strachovat. Později se oženil s Sakijskou dívkou Jasódharou a dlouhá léta si žil, lidově řečeno, jako v bavlnce. O nic se nestaral a každá jeho tužba mu byla vyhověna, měl kolem sebe královský přepych se vším všudy a nemusel se o nic starat. Se svou ženou počali i dítě, syna, kterému dali jméno *Ráhula*. Podle legendy se však jednoho osudného dne při cestě dostalo Siddhártovi tři znamení, které ho nadobro změnily.

Prvním mělo být, když princ spatřil starce s těžkostí opírajícího se o svou hůl, vrávorajícího, sotva se držícího na nohou. Druhým, když uviděl nemocného, který ležel potřísněn vlastní močí a zvratky, jemuž museli pomáhat ostatní lidé. A třetím znamením, možná nejsilnějším, když uviděl mrtvého člověka a mladý princ, před nímž jakoby do té doby bylo celý život skrýváno všechno utrpení běžného lidského bytí za zdmi paláce jeho rodiny, byl nyní konfrontován tváří v tvář smrti.¹² Po rozmluvě se svým kočím se dozvídá, že i on, ač je princ a budoucí král, co má vše, není zbaven možnosti a nutnosti nemocí, smutku, útrap a dokonce ani smrti. Tato tři znamení se měla stát osudovými v jeho životném příběhu. *Ve věku „29 let, zvábil ho náboženský život žebráka bez domova a jeho obrovské možnosti tak neodolatelně, že nakonec*

---

⁹ Podobné nejasnosti s datem narození však panují i v případě jiných důležitých ikon historie a legend, například i u Ježíše Nazaretského.

¹⁰ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 12-13. ISBN 80-85993-16-3.

¹¹ ROKOTOVA, Natalia. *Podstata buddhismu*. Krásná Lípa: Belza Marek, 2012, s. 11. ISBN 978-80-87116-19-7.

¹² V některých knihách se hovoří o čtyřech znameních, tím čtvrtým by měl být asketa, potulný mnich, jenž cestoval krajinou v hlubokém rozjímání.

ŽLÁBKOVÁ, Jana. *Světlo osvobození: dějiny buddhismu v Indii*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, 2005, s. 78-81. ISBN 80-7205-203-9.

*opustil pohodlný život, korunu manželku i prvorozeného syna ...*¹³ A vydává se na svou životní pouť, pouť potulného filosofa, žebráka a náboženského poutníka, ze které už do konce svého života nikdy nesešel.¹⁴

Od této doby, se tedy cílem jeho života stává hledání pravdy, prozření po smyslu všech věcí a odklonění se od všudypřítomné pomíjivosti, jež ho po celé jeho dosavadní bytí zde na Zemi tolik zužovalo, jak nyní pochopil.

Princ Gautama Siddhártha z rodu Sakjů se nyní vydává jen za *samana* (mnicha) Gautama. Změnil svůj vzhled a v obyčejném oranžovém rouchu, typického pro náboženské hledače, odešel. Při své cestě se dostal do kontaktu a vstoupil do řad s různými skupinami, které se pokoušeli spojení s vesmírným „já“, jež je úzce spjato s lidskou duší. Nejčastěji volenou formou cesty k tomuto spojení byla askeze, jedno z největších mučení lidského těla plného neuvěřitelného nátlaku a potlačování různých psychických a fyzických postů těla – zadržování dechu, přerušovaný odpočinek či přímo spánek, dřepění na patách, nahoty v různých teplotních podmínkách, půst atd. Necelých šest let svého života, po tom, co se oprostil od světa klamu a marnotratnosti, žil v opaku. Tento život mu však také nepřinášel prozření a tak své učitele a mistry opustil. Následně odešel spolu s tzv. „pěti askety“. V tomto období spolu se svými souputníky dovedl princip askeze a nauku předešlých let na vrchol. Když už z něj zbyla pouze anorektická kostra obalená kůží a zarostlá vousy, uvědomil si, že tento styl života a hledání pravdy nevede správným směrem. *„Jednoho dne, jak praví buddhistická tradice, si Siddhártha uvědomil, že tyto roky sebetřýzně mu jen oslabilo tělo. V takovém bídném stavu tělesného vyčerpání nemohl pořádně meditovat.*¹⁵ Uvědomil si, že se neřídil svým pohledem a úsudkem ale snažil se napodobit cestu ostatních, viděl však, že by tato cesta vedla k nalezení pravdy? Nikoliv. A tak se stalo, že společenství s ostatními askety se rozpadlo. Pětatřicetiletý Gautama se upravil, oblékl a nasytil. Rozpomněl se na dávno zapomenuté blaho, jež mu přineslo odpočívání a rozjímání pod džambuovým keřem v dobách, kdy žil ještě coby princ v paláci. Poté cestoval po okolí bez vedení jakéhokoliv učitele a živil se darovaným jídlem, často byl

---

¹³ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 37. ISBN 80-85993-16-3 .

¹⁴ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 35-37. ISBN 80-85993-16-3 .

¹⁵ WANGU, Madhu Bazaz. *Buddhismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 21. Světová náboženství (NLN, Lidové noviny). ISBN 80-7106-184-0.

také spatřen, jak dlouhé hodiny a snad i dny vysedává poblíž stromů a hluboce medituje. To byla nyní jeho cesta – usilovná meditace. Nyní započala správná (jak se později ukázalo) podoba koncentrace, pro hledání nejvyšší pravdy. Jednoho rána květnového dne po úplňku za *vésakové noci*, rozjímal pod stromem Bódhi v Buddhagaji a v tu chvíli se mu po další usilovné meditaci dostalo nejvyššího možného stavu lidského bytí – vyproštění se ze světa klamu a nahlédnutí všeobjímající pravdy. Došlo k plnému osvícení, pravému prozření a tak se stal nejvyšším probuzeným, neboli nejvyšším Buddhou.¹⁶

Samotný proces osvícením se neudál v náhlém okamžiku, nýbrž se jednalo o sled meditačních ponoření do samotného chápání vesmíru, jak sám později uváděl. Při prvním meditačním ponoření se Buddhovi podařilo nahlédnout do koloběhu reinkarnací svých vlastních předešlých životů, další a další, až po jeho narození v současném pobývání. Následně, při dalším a hlubším meditačním ponoření se mu naskytla příležitost spatřit svým „božským okem“ (které nabyl během tohoto procesu probuzení) reinkarnační proces mnoha jiných, cizích, lidských bytostí. Uviděl tisíce životů a lidí, jež v neustálém koloběhu, který je zde od nepaměti, jež se neustále rodí a umírají ve svých dalších podobách, podle toho, jakým způsobem konali ve svém předchozím životě, a sám si uvědomil, že následující životy závisí na jednotlivých skutcích daného člověka, jeho řeči a způsobu uvažování. Během tohoto svého druhého meditačního ponoření tak zjistil fakt, že celý život je od samotného počátku svého bytí pln utrpení. Utrpení však nekončí spolu se smrtí, nýbrž pokračuje dál v dalších a dalších zrozeních, reinkarnacích. Všechny lidské bytosti, a to bez výjimky, tudíž trpí za své vlastní zlé skutky, trpí a trápí se, jelikož hnáni svou touhou stále hledají něco, co nemohou ani nalézt, či naopak to, co již našli, ale trpí následnou ztrátou onoho nalezeného. Trpí ztrátou a odloučením od blízkých svých, trpí, jelikož stále lpí na materiálním majetku a na všudypřítomných nepřesných představách o životě a i světě, trpí z nevědomosti, nemocemi, válkami, stářím, oklamáním, žárlivostí, žádostivostí. „... *člověk, ve své pýše přesvědčený, že on sám je „tím, kdo svobodně jedná“*, je ve svém spirituálně nevyvinutém stavu ve skutečnosti pasivním účastníkem, zmítaným vnitřními silami, které neumí rozpoznat.“¹⁷ To vše nemá konce. Buddha pochopil, že utrpení se vyjevilo jako

---

¹⁶ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 37-38. ISBN 80-85993-16-3 .

¹⁷ NYANAPONIKA, Thera. *Kořeny dobrého a zlého: základy buddhistické etiky*. Praha: Buddhistická asociace ve spolupráci s nakladatelstvím DharmaGaia, 2000, s. 6. ISBN 80-85905-76-0 .

základní charakteristika života, stejně tak jako stálá změna a pomíjivost všeho. Ve svém třetím, nejhlubším a posledním meditačním ponoření té noci si ověřil, že toto nové nabyté vědomí je pravdivé. Pochopil samotnou pravdu o životě, ověřil si a také poznal čtyři základní čisté pravdy o strasti. Poznal také podstatu samotného věčného převtělování, co je oním motorem a proč se neustále tak děje, ač jsou to životy v různých podobách a stupních útrap. Pravým motorem věčného koloběhu reinkarnací jsou *ásavy*. *Ásavy* jsou poskvrněné, „poškozené“, „pokřivené“ myšlenky plné touhy po smyslovém opojení, touhou po dalším pokračování života ať už je jakýkoliv, po chybných, klamavých názorech (a tím i snadno uchopitelných) a dokonce i často touhou po klamu a přímé nevědomosti. Jak sám Buddha později uvedl a je dobře zaznamenáno v několika raných pálijských spisech. „*Když jsem to pak uviděl (soustředěnou myslí a celým srdcem právě tak jako očištěným zrakem moudrosti), moje mysl se osvobodila od všech ásav. I vystoupilo ve mně, takto osvobozeném, jasné poznání osvobození: všechna znovuzrození skončila, dosaženo bylo nejvyššího cíle svatého života, dovršen byl úkol a není už v budoucnu žádného dalšího vzniku.*“¹⁸ V tuto chvíli se z mladého Siddhárthy, potulného hledače svaté pravdy a náboženského bludného mnicha, stává pravý Buddha, ten který je vymaněn z koloběhu věčných převtělení, ten který prozřel. Dosáhl právě *nirvány* – stavu, kdy ustane neustálý proces reinkarnace a člověk je vyňat z života útrap nadobro. Ale také je to historický okamžik, od kterého se dají zaznamenávat první počátky myšlenek, spisů a zástupců rané podoby buddhistického hnutí a směru.¹⁹

Buddha chtěl předat nově nabyté vědění skutečné pravdy o životě i dalším lidem, začátky však nebyly jednoduché, jak by se mohlo zdát. Jako první se vydal najít onu pětici asketů, která se od něj odpoutala, aby jim sdělil svůj „objev“, zjištění. První, který si povšiml jak lehkým a zářícím dojmem působí, byl nahý asketa jménem Upaka. Ihned se ho optal, kterého hnutí či mistra je učedníkem, avšak Buddhovi neuvěřil, že své nové bytí našel sám, bez cizí pomoci jen svou vlastní seberealizací skrze dlouhé meditace. Prvního člověka se mu nepodařilo přesvědčit na svou stezku nového učení (*dharmy*). Jeho prvními žáky se stali, ač přes svou úvodní krátkodobou nepřízeň, jeho bývalí druhové, oněch pět asketů, se kterými trávil nějaký čas svého hledání.

---

¹⁸ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 38-39. ISBN 80-85993-16-3 .

¹⁹ Tamtéž, str. 38-41.

Ty se povedlo, díky jejich vyspělé hledačské moudrosti brzy přivést také k osvícení a vymanění z útrap dalších životů. Stali se tak prvními učiteli, kteří se rozmohli i do dalších krajů. Nové učení o osvobozujícím osvícení a odklonění z pomíjivosti a klamání se začalo šířit ve velkém v oblastech dnešní Indie a především nížinách kolem řeky Gangy. Do řad mnichů a mnišek se postupně přidalo i mnoho lidí z jeho původního kmene, kterému měl v budoucnu vládnout. Mezi nimi byl kupříkladu i jeho syn Ráhula, či matka spolu s manželkou Jasódharou, které se vzdaly domácího života a v učení *dharmy* dosáhly poznání blaha, které by se jim v požívačném světě v paláci nikdy nedostalo. Do konce svého života Buddha dbal na to, aby jeho přívrženci a celý řád pevně dodržoval jim přetlumočenou *dharmu*. „*Dharma, již jsem vás učil, bude vašim učitelem, až já odejdu.*“²⁰ Procestoval stovky kilometrů šířením nového učení o naději, jež přináší každému, kdo se odkloní od klamu a žádostivosti. Svě učedníky stále udržoval na správné cestě a učil dodržování velkých i malých pravidel v každodenním životě každého z nich. Usilujte s bdělostí!", kterou řekl těsně před smrtí, patří mezi jeho slavné. Po jeho smrti byl jeho popel a pozůstatky rozděleny do mnoha provincií mezi knížata po celém indickém subkontinentu a uloženy v tzv. *stúpách* či ve schránkách povětšinou v chrámech.²¹

Životní vývoj Buddhy je důležitý pro tuto práci především z toho důvodu, abychom lépe pochopili životní proměnu, jakou by měl ujít každý člověk stejně jako Buddha na cestě za osvícením, což je smyslem života pro buddhisty. Tato cesta zejména spočívá v oproštění se od žádostivosti v našich požívačných životech, stejně jako to musel učinit Buddha.

---

²⁰ WANGU, Madhu Bazaz. *Buddhismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 47. Světová náboženství (NLN, Lidové noviny). ISBN 80-7106-184-0.

²¹ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 39-44. ISBN 80-85993-16-3.

2.2 Čtyři ušlechtilé pravdy

Čtyři ušlechtilé pravdy, nebo také též známé jako *čtyři vznešené pravdy*, jsou základním předpokladem intuitivního pochopení při cestě za plným osvícením a s tím spojenou nirvánou. Představují jeden ze základních stavebních kamenů, které každý učedník a mnich buddhismu potřebuje niterně uznat a pochopit. Dávají jakousi i etickou náповědou k praktickému aplikování buddhismu v každodenním životě.

Tyto základy jsou složkami bytí a sám velký Buddha je rozpracoval, analyzoval a následně popsal. Všechny tyto skupiny se svými jednotlivými složkami mají ovšem několik společných rysů. Zaprvé jsou všechny nestálé, zadruhé neuspokojivé a jsou ne-já. „*Ve chvíli, kdy víme, že je všechno pomíjivé, na ničem nelpíme, a když na ničem nelpíme, neomezuje nás pocit, že něco máme nebo že něco postrádáme, a žijeme proto plně. Vznikání a nestálost Siddhárthu nazýváme Buddhou nebo Probuzeným, protože se probudil z iluze stálosti.*“²² Jak by se tedy měl chovat pravý buddhista, učedník na stezce *dharmy* za osvícením? Následující tři oddíly ctností v *dharmě* pojednávají o praxi či používání, studiu knih o buddhismu a vlastní, intuitivní pronikání do své duchovní seberealizace. Tyto tři oddíly ctností jsou základním předpokladem pro další učení buddhistického učedníka. Učí správné rovnováze, sebeovládání a rozložení mysli. Základními ctnostmi by tak mohly být označovány ctnosti: klidné, jasné, ovládaní a zdrženlivé.

Buddha ony čtyři ušlechtilé pravdy popisoval v několika různých textech, například v *Saččavibhanga-suttě*, kde tyto prozřené pravdy popisuje i Buddhův velký učelec, Sáriputta. První ušlechtilá pravda pojednává o utrpení, strasti. Utrpení se může objevovat v základních pěti složkách lidského bytí a existence. Těchto pět skupin je: *tělesnost* její fyzické projevy, *cítění* a *vciťování se*, *vnímání*, *mentální změny* bytí ale také samotné lidské *vědomí*. Mezi tyto skupiny tak patří se svou strastí zrození (zrod bytosti do velkého světa a uvolnění do pěti shluků bytí a existence v různých třídách tvorů), stáří (úpadek a opotřebenání životní síly a smyslů), smrt (opak zrození – odloučení z oněch pěti shluků bytí a existence), smutek (ze ztráty, neštěstí, vyděšení ale i vnitřní žal), pláč (pláč by se dal označit jako stav smutku a nařikání, úzce tak souvisí s předešlým), bolesti (způsobená bolestným a nepříjemným tělesným

---

²² KHYENTSE, Jamyang. Co z vás (ne)dělá buddhistu. Praha: DharmaGaia, 2010, s. 21-22. ISBN 978-80-7436-008-4.

vnímáním), zoufalství (vnitřní rozporuplnost a nesnáze způsobené z nějaké ztráty či neštěstí), nezískání toho po čem toužíme (člověk je hnán touhou, žádostivostí po věcech ve světě, jelikož je podroben onomu koloběhu znovuzrozdování a pokud to nezískáme co chceme, jde o utrpení), nemoci (ať už ty, které zužují naši psychickou složku nebo fyzickou, vždy se jedná o nějakou podobu strasti), odloučení od milé a celkově od příjemného (souvisí s nedosažením toho, po čem toužíme), spojení s nepříjemným, nespokojenost, nepohodlí (poslední dvě vychází opět z toho, že pokud nedostaneme co chceme, trpíme) ale třeba i z radosti (protože tušíme, že tento stav je jen pomíjivý a v nějaké době zmizí, tak už během něj začneme pociťovat strast, úzkost). Určitou podobu utrpení máme už jen z obav ze ztráty našich milovaných, majetku, sociálního postavení, neúspěchu apod. Jak vidno tak strastí se dá podle Buddhy rozumět téměř vše na tomto světě. Vše je utrpení v nějaké své podobě a život díky tomu není lehkou záležitostí.²³

Druhá ušlechtilá pravda pojednává poté o samotném původu oné všudypřítomné strasti, jež se objevuje všude kolem nás a téměř v každém okamžiku našeho života, jak se nám zdá z předchozího odstavce o utrpení. Člověk, který se zaposlouchá do mluvy ostatních lidí kolem sebe, často zjistí, že mnozí lidé hovoří o tom samém, o čem hovoří buddhistická dharma vytvořená samotným Buddhou. Často slyšíme, že život je jen utrpení a stěžují si na tuto věčnou strast jak mladí tak staří. Zdá se tedy, že v tomto bodě budoucí buddhistické nauky narazil Buddha na velmi důležitou část lidské existence. Co je tedy příčinou onoho celoživotního utrpení, jež je nám tolik vlastní? Kde se toto utrpení bere? Odpověď je až překvapivě jednoduchá a zároveň složitá pro plné pochopení. Veškerá strast, utrpení, vzniká díky lidské žádostivosti, toužení, chtivosti (*tršna*) po potěšení a radosti, na kterých člověk posléze ulpívá a tak ovlivňuje naše smysly, v buddhistickém pojetí nejen tělesné, a naší mysl. Tento princip poté vede k zacyklení v koloběhu znovuzrozdování, v *samsáře*. Žádostivost po pomíjivém je tak jako past pro uchovávání této podoby života i v dalších životech a člověk se nedokáže z těchto okovů vymanit.²⁴

Třetí ušlechtilou pravdou hovoří o vytržení se z utrpení. Jakým způsobem se oprostit od veškerých strastí v lidském životě? Odpověď je nasnadě

---

²³ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 54-58. ISBN 80-85993-16-3 .

²⁴ Tamtéž.

z předcházejícího. Pokud zaženeme a odstraníme veškerou žádostivost, toužení, chtivost po pomíjivém v našich životech.

Čtvrtou a poslední ušlechtilou pravdou vznešeného Buddha je poté návod, příručka na ono vyhlazení strasti a utrpení z lidských životů. Jsou to základní kroky spolu s pochopením a zvnitřněním předešlých vznešených pravd na cestě za skutečným osvícením, jež si musí každý buddhistický učenec osvojit. Tento návod se nazývá *ušlechtilá osmidílná stezka* a je základem Buddhova učení. O ní pojednává následující podkapitola: „Ušlechtilá osmidílná stezka“.

2.3 Ušlechtilá osmidílná stezka

Ušlechtilá, nebo též nazývaná *vznešená*, *osmidílná stezka*, je čtvrtou ušlechtilou pravdou v Buddhově učení o dosažení vymanění se ze žádostivosti, kterého lze dosáhnout pouze tak, že člověk bude správně jednat a správně myslet. Aby jeho učenci věděli jak toho docílit, vytvořil onu již zmiňovanou osmidílnou stezku, jejíž nauka, doktrína, kterou je nutné jasně dodržovat je následovná:

- 1) **Správný náhled** – pravé chápání se může člověku povést pouze v případě, že si plně osvojí a pochopí čtyři ušlechtilé pravdy.
- 2) **Správné myšlení** – pravý názor je oproštěn od veškeré zloville, chtivosti a krutosti vůči ostatním bytostem ale také je to zřeknutí se světa, laskavosti či dobré vůle.
- 3) **Správná řeč** – pravá řeč obnáší používání slov pravdivých, jemných, zdvořilých, přívětivých a říkání pouze prospěšného. Člověk by se tedy měl přísně vyvarovat lhaní, výmyslů, sprostého a vulgárního jazyka, také též zbytečného, marnivého tlachání, pomlouvání a nesmyslného mluvení.
- 4) **Správné jednání** – pravé chování musí být oproštěno od zabíjení, krádeží, nezákonného a nesprávného pohlavního styku, omamných látek, braní toho, co nebylo darováno. Člověk by tedy měl být naopak lidský, cudný a hlavně poctivý ve všech ohledech svého života.
- 5) **Správný život** – či lépe pravé bytí, vymanění se z nesprávného života a žití, jež by mohlo ohrožovat životy ostatních lidí a společnosti. Člověk by tedy neměl například nabývat majetek neprávem, neměl by obchodovat s lidmi, zbraněmi, omamnými látkami apod. Zájmem o dobro ostatních dochází k vlastnímu dobru tím, že odbourá vlastní sebestřednost.
- 6) **Správné úsilí** – pravé snažení vede učence buddhismu k tomu, aby zabraňoval vzniku nepravých, neprospěšných stavů jeho mysli, které by později mohli vést k nesprávným věcem. Zadruhé se snaží překonat nesprávné, neprospěšné stavy mysli, které v něm už „zaklíčili / započali“, aby ho nemohli přivést ke špatným věcem (nepodporuje myšlenky zloville, smyslové rozkoše, zlomyslnosti či smutku). Naopak vynakládá úsilí, aby vytvořil zdravé, správné stavy mysli a pokud se již tak stalo, tak poté se je snaží rozvíjet skrze své úsilí, meditace a celkovou snahu.

- 7) **Správné uvědomění** – pravá bdělost, všímavost je hlavním bodem meditace buddhisty. Učenec si je vědom pouze své mysli (a jejich stavů), kterou pozoruje. Pozoruje ale také své tělo (např. dech a výdech) a pocity. Díky jasné bdělosti a pozornosti dokáže odložit světskou žádostivost či smutek ve vztahu k okolnímu světu a snaží se niterně podporovat dharmu skrze vyrovnanost, sebeovládání a jakousi introspekci do své mysli a těla.
- 8) **Správné soustředění** – pravé soustředění je pravděpodobně nejsložitější úrovní osmidílné stezky a dosáhne ho pouze hrstka. Učenec se během meditace dokáže postupně odpoutat od nesprávných věcí a myšlenek v jeho mysli, od smyslových objektů ve světě a dostává se do *prvního vnoru*, podobně jako sám velký Buddha. V tomto vnoru učenec dochází odpoutanosti a je naplněn radostí a štěstím. Pokud však utiší své myšlenky v mysli, dostává se do *druhého vnoru*, Po radostném naplnění učenec zůstává v naprosté duševní pozorné vyrovnanosti. V tuto chvíli se mu dostane pocitu, o kterém psal Buddha, že „*šťastný je ten, kdo je duševně vyrovnaný a pozorný*“. Tím se dostane až do *třetího vnoru*, Pokud se učenci podaří odpoutat od předešlých stavů radostí, bolestí, utrpení a štěstí, dosáhne *čtvrtého vnoru, stavu*, který je již plně očištěn duševní vyrovnaností a pozorností. Tímto stavem dojde k úplnému zániku utrpení a strasti v životě.²⁵

Toto jsou čtyři ušlechtilé pravdy a s ní spojená osmidílná stezka, které jsou základní etickou naukou buddhismu o tom jak se chovat, čeho se vyvarovat a jak dosáhnout onoho vyvanutí (*nirvány*). Buddha tímto stanovil jasné základy dharmy, které musí být dodržovány, pokud chce člověk následovat jeho osvícení. Buddhismus tímto podává etické návody, jak se chovat, myslet a jednat, podobně jako tomu je u mnoha jiných filozofických, náboženských či společenských směrů. Toto je základem buddhistické filozofie života a ukazuje, v čem by měl být pro buddhistu smysl celého života.

---

²⁵ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 58-60. ISBN 80-85993-16-3 .

2.4 Koloběh reinkarnace

Reinkarnace či pro buddhisty lépe, *převtělování*, je koncept, který se objevuje napříč různými náboženskými směry a tradicemi u mnoha filosofických autorů v jejich myšlenkách a teoriích a dnes je to také jedno z vedlejších témat pro moderní vědy. Jejím základem je myšlenka, že naše duše, naše *já*, se po zániku našeho fyzického, materiálního těla, oddělí a putuje do jiné bytosti či věci (v závislosti na různých tradicích) a tím se „objeví“ v nějakém dalším životě, v nějakém dalším čase. To vše se odehrává spolu s principem tzv. *karmy*.

Karma je jakýsi všudy procházející zákon, podle něhož se řídí všechny bytosti. V jejím smyslu jde o to, jak se člověk chová v tomto životě, tak bude mít zásluhy dobra či zla do dalších životů. „*Co je karma? Projev následků vyvolaných lidským konáním, ať už činy, slovy či myšlenkami.*“²⁶ Pokud jsem se choval negativně, nemohu čekat, že v dalším životě mně potká jen samá blaženost a štěstí. Jde tedy o princip, kdy v tomto, aktuálním, životě si budujeme život následující a tak je to pro nás karma jistým vnitřním strážcem abychom se chovali a konali vše alespoň trochu lépe, než jak třeba původně zamýšlíme. Jde tedy v konečném důsledku o jakýsi náš vnitřní morální zákon, sdílen mezi početnou skupinou lidí, který nám poukazuje svým způsobem, jak se chovat. Tento zákon jde ruku v ruce se zásluhami, případně hříchy a všemožnými prohřešky, které sleduje a na jejich základě poté určuje další cestu.

Princip převtělování se v dnešním světě nejčastěji objevuje u indických filozoficko-náboženských směrů, jako jsou především Hinduismus a Buddhismus, avšak není vůbec neznámý ani pro zbytek světa. První vážnější zmínky o převtělování můžeme zaznamenat u starověkých Egyptanů, u kterých bylo běžnou praxí věřit, že jejich faraon (faraó) byl často převtělením nějakého z významných Bohů.

Zajímavější pro tuto práci se později stali filozofové ve starověkém Řecku a náboženské skupiny, kde především narážíme na náboženskou sektu Orfiků. Ti se se svou představou velice přibližují pojetí převtělování u buddhistů (viz níže v této kapitole). Její pojetí hovoří tak, že duše je jakousi nesmrtelnou podstatou člověka a s naším fyzickým tělem je pouze jakýmsi způsobem spoutána, de facto za trest podle toho jak se člověk choval a co konal v předchozím životě (což zní podobně jako

---

²⁶ ROKOTOVA, Natalia. *Podstata buddhismu*. Krásná Lída: Belza Marek, 2012, s. 66. ISBN 978-80-87116-19-7.

buddhistická vize *samsáry*). Cesta vysvobození z tohoto koloběhu vede přes přísné dodržování orfických zákonů, a nařízeních jeho vůdce Orfea. Jen tak se člověk vysvobodí, dojde klidu a spokojenosti na vyšší úrovni bytí v božské říši.

Mnohem důležitější z pohledu evropské kultury a historie bylo pojetí filozofů ve starověkém Řecku a to především u Platóna a Aristotela. Platón má nesmrtelnou duši, o kterou se musí člověk starat filozofickou kontemplací a „rozjímáním“ spolu s morálně dobrým životem. Poté duše dojde konce koloběhu a bude opět navracena do světa Idejí.

Jedny z největších náboženství světa a pro naši Evropu nejbližší, jimiž jsou křesťanství, judaismus a islám, však princip reinkarnace nemají. V jejich pojetí figuruje pouze jeden život a pouze jedna smrt, po které dojde k Božímu soudu a podle toho se člověk ocitne buď v pekle či v nebeském ráji. Je zde tedy vidět, že i v těchto třech směrech monoteismu se objevuje myšlenka, že duše člověka po smrti nezaniká, že se po smrti ještě něco děje a není pouhé nic, avšak rázně se zde odmítá myšlenka nesmrtelné duše v tom smyslu, že by se mohla objevit nějaká podoba koloběhu nespočet životů, v podobě plné své existence na tomto světě. Po smrti je pouze určitá podoba „spánku“, dokud nenadejde druhý příchod Ježíše Krista. Tedy pouze život zde, je smrt, soud a poté život až v pekle či nebi, nic mezi tím ale pro méně závažné hříchy před vstupem do nebe se objevuje očištěc. Díky principu očištěce v západním náboženství (a tím i poznamenané kultuře), může být pro mnoho západních lidí snazší přijmout a pochopit buddhismus a jeho cyklus odplaty a vymanění se z něj.

Z indického poloostrova je světoznámé pojetí reinkarnace u hinduistů, které je občas nepřesně spojováno s buddhistickým pojetím. Karma obdobně jako v buddhismu vychází z dharmy, ze zákona příčin a následků, jež ovlivňují život následující. Důležitým rozdílem ovšem u hinduistů oproti buddhistům je fakt, že oni věří v klasicky pojaté nesmrtelné „já“, jež smrtí a zrozením nezaniká, pouze se přesouvá z jednoho živočicha do druhého.

A jak je to v buddhistickém učení? To je se svým pojetím převtělování podobné mnohému výše napsanému. Člověk je standardně uvězněn v koloběhu reinkarnací vinou neustálého utrpení, které člověka provází v životě. Život je špatný, jelikož je strastný. Úkolem a cílem lidského života by se tak mělo stát dosažení *nirvány*, což však není jednoduchá záležitost a podařilo se to jen relativně malé skupině

lidí v minulosti. Pro dosažení tohoto stavu je nutné kráčet po cestě učení dharmy a dodržovat dříve popsané čtyři ušlechtilé pravdy spolu s osmidílnou stezkou, které jsou základním stavebním kamenem na cestě za osvícením nebo též vyvanutím. Celý život je podřízen stejně jako v hinduismu karmou, zákonem příčiny a následku. Čím se však liší předně je podoba oné nesmrtelné duše, nesmrtelného „já“. V buddhistickém pojetí se nejedná o klasické „já“ v pravém slova smyslu. Nejedná se o duši v podobě stálého a nezávislého jsoucnu tak jako tomu bylo například u Platóna či v hinduismu. V buddhismu není nic neměnné, vše podléhá nějakým změnám. Lidské „já“ se po smrti určitým způsobem oprostí od mnoha věcí, zážitků, zkušeností a je do velké míry změněno. Zde se tedy mluví o *ne-já*.

Ne-já

Tento bod Buddhovi nauky bývá často mylně chápán nebo nějakým způsobem překrucován a upravován, důvodem je snad fakt, že takové chápání „já“, respektive „ne-já“, není lidem západního světa snadno pochopitelné.

Učení o „ne-já“ je důležitým bodem v buddhistickém učení, jelikož se tím ve velké míře distancuje od koloběhů reinkarnací v ostatních náboženstvích, podoba „ne-já“ je vlastní totiž právě pouze v buddhismu. V tomto pojetí se nejedná o pravou reinkarnaci (metempsychózu) jelikož se nepřevtěluje žádná jasná „entita“, která by měla jakési pevné „jádro“, základ či materiální podstatu. „Když se zamyslíme „nad vnějšími základy či zdroji vědomí jako nad něčím, co není já, ale co neustále vzniká a zaniká, pochopí podmíněný vznik vědomí a vidí své tělo a „duši“ či „ducha“ jako neosobní procesy, které si nezaslouží, aby na nich člověk lpěl a toužil po nich. Vidí, jak poznávání zrakových objektů vzniká v závislosti na smyslových orgánech a vnějších podnětech. Potom rozjímá o původu poznávání zvuků, chutí, pachů, tělesných vjemů a pak vědomí myslí, svého vnitřního smyslu. Tak vidí své vlastní já jako dynamický proces vznikání a ustávání řady dojmů, pocitů, vjemů, emocí, volních aktů a postřehů se všemi ostatními duševními formacemi a mentálními faktory, kterým souhrnně říkáme vědomí nebo myšlení a jež průměrný člověk nazývá svou duší. Provede-li toto rozjímání se soustředěnou myslí, může dosáhnout žádoucího výsledku, totiž že oslabí svůj klam o já uvnitř i venku, takže klamná představa vyššího

nebo univerzálního já se postupně rozplyne, a žák si uvědomí všechny jevy jako neosobní procesy, nikoli samostatné podstaty, nýbrž kauzálně vznikající jevy, jako *anattu*, ne-já. Když si uvědomíme *anattu*, znamená to osvobození od všeho klamu a veškerého toužení, a to je blaho nirvány. „*Musíme si uvědomit, že současné vědomí nevzniká ze starého vědomí, ale že jeho současný stav vznikl díky příčinám, uloženým v předchozí existenci.*“²⁷ Jak moc si člověk nezapamatuje předešlé, závisí na tom, jak je lidská mysl v životě připravována a jaká je o ní péče, jak moc člověk dodržoval dharmu a učení Buddha. Proto si připravovaný učenec či buddhistický mnich často prý vzpomene na část předešlých životů a člověk z našich končin (kde není toto učení zcela běžné) téměř nikdy kupříkladu.²⁸ Na tomto principu funguje i postavení tzv. *Dalajlámy*.

*Dalajláma*²⁹, pochází ze slov „*dalai*“ = *oceán* a „*lama*“ = *guru*, což by se dalo v přeneseném slova smyslu chápat jako „*guru, jehož ctnost a moudrost je hluboká jako oceán*“. Jedná se pouze o titul (podobně jako třeba *Kristus = pomazaný*) a jde o čtrnáctého *dalajlámu*, jehož převtělení by prý měla sahat až k bráhmanskému chlapci z dob samotného Buddha. Existuje totiž hned vícero učenců buddhismu, kteří došli nirvány, vyvanutí a tím zastavili koloběh reinkarnace, který je svazoval v dalších a dalších strastech. V tu chvíli si tyto duše mohou zvolit, zda se chtějí vyprostit ze *samsáry* a dojít blaha anebo se mohou rozhodnout do tohoto kola životů opět „skočit“ a pomoci ostatním na jejich cestě za nirvánou. Takovému člověku se v buddhismu říká

*Bódhisattva*³⁰ a právě to je i případ známého *Dalajlámy*. Jak vidíme, určitá skupina buddhů (osvícených) v buddhismu nachází smysl života i po osvícení a to v pomoci dalším na cestě dharmy.

---

²⁷ ROKOTOVA, Natalia. *Podstata buddhismu*. Krásná Lída: Belza Marek, 2012, s. 64. ISBN 978-80-87116-19-7.

²⁸ WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. *Buddhistické myšlení: úplné uvedení do indické tradice*. Praha: ExOriente, 2011, s. 64-70. Religionistická knihovna. ISBN 978-80-904246-8-5.

²⁹ Patříci do školy *gelugpa* v *tibetském buddhismu* (viz podkapitola: „*Rabten Čhōdarling – rozdělení a určení*“).

³⁰ *Bódhisattvové* = „*Jsou to jacísi prostředníci mezi námi a buddhovstvím, bytosti, které by se mohly těšit věčné blaženosti nirvány, ale vzdávají se toho kvůli nám.*“ Aby nám pomohli v našem životě za nirvánou. CARRIÈRE, Jean-Claude a Tändzin (14. *dalajlama*) GJAMCCHO. *Síla buddhismu: [násilí a soucítění]*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996, s. 155-184. ISBN 80-204-0562-3 .

Nirvána

Nirvána, též vyvanutí či osvícení, je stav, kdy u člověka dojde k vytržení ze *samsáry* (koloběh znovuzrovnání, které je strastiplné ve své životní podstatě) a nastane ustání od všech strastí a útrap. „*Nirvána představuje stav bez touhy a utrpení, nejvyšší dobro a blaženost, vyvanutí či vyhasnutí „tří ohňů“ chtivosti (pálij. lóbhā), nenávisť (pálij. dósa) a zmatenosti či klamu (pálij. móha).*“³¹ V takovémto stavu je vědomí či lépe duchovní podstata každého z nás vymaněna z *karmy* a nevědomosti. Ten, kdo dokáže dosáhnout úplného stavu nirvány, je poté nazýván Buddhou.³² Nejznámější je samozřejmě zakladatel buddhistické tradice – Siddhártha Gautama.

Dharma

*Dharma*³³, je individuální cestou za osvícením, která se snaží člověka naučit správně jednat a správně myslet, podle toho, jak stanovil etická pravidla velký Buddha. „... *buddhistická dharma je celek jevů podřízený zákonu. Smysl slova se však časem upřesnil, takže znamená spíš „doktrínu, Buddhovo učení, přikázané povinnosti“.* Jde víc o člověka než o aspekt kosmologický, nicméně i pro buddhismus zůstává *dharma* nepostradatelným vodítkem na celý život.“³⁴ Především je nutné sledovat v základu ony čtyři ušlechtilé pravdy a osmidílnou stezku. Buddha jí vysvětloval pouze svým následníkům, ale nikdy se jí nesnažil zdůvodnit či dokázat – kdo nazřel pravdu, ten již nepotřeboval důkazů přeci.³⁵

Jak již bylo zmíněno, *dharma* je individuální cestou každého jednotlivce, nemohu se tedy opírat o pomoc druhých. Je také nezávislá na mé vůli a myšlení, je objektivní. Z tohoto důvodu není buddhismus závislý na víře, jako se můžeme vidět např. u křesťanství.

---

³¹ CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997, s. 200. Nové obzory (Jota). ISBN 80-7217-002-3.

³² WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. *Buddhistické myšlení: úplné uvedení do indické tradice*. Praha: ExOriente, 2011, s. 56-61. Religionistická knihovna. ISBN 978-80-904246-8-5.

³³ V sanskrtu, v jazyce pálii poté *dhamma*.

³⁴ CARRIÈRE, Jean-Claude a Tändzin (14. dalajlama) GJAMCCHO. *Síla buddhismu: [násilí a soucítění]*. 1. vyd. Praha: Mladá fronta, 1996, s. 84. ISBN 80-204-0562-3.

³⁵ NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 13-14, 206. ISBN 80-85993-16-3.

V této části byla tedy ukázána první část celého tématu práce, co je pro buddhismus smyslem života. Je to snaha o dosažení čisté podoby nirvány, díky které se člověk dostane do nejryzejší sféry, sféry božských bytostí, kde už nepodléhá věčnému koloběhu strastiplných životů (*samsáře*). A tohoto cíle lze dosáhnout pouze sledováním dharmy, meditacemi, dodržováním ušlechtilých čtyř pravd, osmidílné stezky a eticko-morálních lidských bytostí. Oproštěna od strastí je přitom pouze sféra božských bytostí, ve všech ostatních vládne menší či větší podoba útrap.

Důležitým krokem je tedy dodržovat základní eticko-morální zásady buddhistické dharmy, aby člověk mohl pokojně dojít nirvány. Je to cíl, díky kterému se mnoho lidí oprostí od mnohých svých životních návyků, špatností apod. jen za příslibem, že po životě by se mohli vyvarovat všeho, co zažívají zde, na tomto světě. Nacházíme zde tedy určitou analogii například ke křesťanství, kde je také příslib, že pokud budu za tohoto života dodržovat dané eticko-morální zásady a budu se chovat pokojně a spořádaně dojdou po životě blaha, míru a spokojenosti, podobně jako tomu je i v jiných náboženských hnutích. Příklad něčeho lepšího do budoucna je klasickou základnou mnohých náboženských dogmat.

2.5 Rabten Čhödarling

Pro určitý kontrast původního učení Buddha, tak jak jej stanovil a pravil mnohokrát svým žákům (viz předchozí kapitoly), se autor této práce vydal do místního buddhistického centra, aby ukázal to, jaké jsou změny v jedné vybrané „pozdější“ škole a původním učení velkého mistra a zakladatele buddhistického nábožensko-filosofického směru. Jak vidí filosofii své školy a života jedna z členek místní komunity. Autor tak využil možnosti navštívit buddhistické centrum, sídlící přímo v Liberci, kde vyzpovídal velmi ochotnou paní Kateřinu Trojanovou³⁶, členku a jednu ze zakladatelek onoho buddhistického útočiště na Liberecku, prohlédl si místní centrum včetně upravovaného parku pro, tolik potřebnou, klidnou oázu v dnešním rušném světě plném shonu a aby zjistil detaily školy spolu s filosofií života (a tím pádem jeho smysl) tohoto buddhistického centra. Na ukázce, jakým způsobem funguje filosofie a etika místní odnože jedné z buddhistických škol, zjistíme mnohé i k bližší filosofii života buddhismu jako takového. Zároveň můžeme brát tuto podkapitolu jako jakési shrnutí předešle zmiňované filosofie v buddhismu, jelikož ve zdejším centru uvidíme, jak se praktická etika v buddhismu aplikuje na každodenní život člověka. Rabten Čhödarling, jako jedna z mnoha škol v západním světě se svůj způsob výkladu smyslu života pokouší přiblížit i západnímu člověku.

---

³⁶ Které bych tímto chtěl znovu poděkovat (viz úvod práce v kapitole „Poděkování“), za velmi vřelé interview a prohlídku centra Rabten Čhödarling, kdy se ochotně, příjemně a zodpovědně pokoušela zodpovědět všechny mé otázky, ač některé jistě nebyly jednoduché.

Toto buddhistické centrum patří pod učení školy tzv. **Gelugpa**, tato škola je jednou ze čtyř škol v učení *tibetského buddhismu*. Součástí tibetského buddhismu jsou celkově následující odnože škol (a jména, pod kterými jsou také občas známy):

- 1) **Ňingmapa** – neboli „řád červených čepic“
- 2) **Kagjüpa** – neboli „linie Kagjü“
- 3) **Sakjapa** – neboli „škola šedé země“
- 4) **Gelugpa** – neboli „řád žlutých čepic“

Kdybychom šli dále v návaznosti, potom zjistíme, že tibetský buddhismus spadá pod tzv. *vadžrajanový* směr buddhismu, který je zase jeden ze tří hlavních směrů v buddhistickém celkovém učení. Celkově základní tři buddhistické cesty učení, ze kterých vychází veškeré další podružné školy a směry jsou následující:³⁷

- 1) **Mahajána** – neboli „Velký vůz“
- 2) **Hinajána** – neboli „Malý vůz“ či též občas v literatuře popisována jako „Théraváda“
- 3) **Vadžrajána** – neboli „Démantová cesta“ či též občas „Mantranaja“

Samotná škola Gelugpa občas nazývána jako „žlutá škola“ či „škola žlutých čepic“, spatřila světlo světa v období 14. století, kdy v mnoha zemích světa docházelo k všemožným krizím jednotlivých náboženství a dodržováním pravidel a správností jejich škol³⁸. Není tedy divu, že se v tomto období objevuje i člověk, který vytvoří další odnož pro tibetský buddhismus. Tímto člověkem byl buddhistický reformátor slavný *Congkhapa* (1357 – 1419, též znám lidem pod jménem *Dže Rinpoče*). Jemu se zdál sympatický altruismus z mahajánských zásad. Dále také začlenil důležitý prvek z tradice Karma Kagjü, patřící do staršího tibetského směru Kagjüpa (viz předchozí strana) a to princip určování představeného řádu na základě reinkarnace.³⁹ Z tohoto můžeme usoudit, že i reinkarnace a postavení Dalajlámy spadá pod tuto tradici školy

---

³⁷ CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997, s. 135-145. Nové obzory (Jota). ISBN 80-7217-002-3.

³⁸ Příklady tohoto může být například tzv. „papežské schizma“ nebo různí reformátoři náboženství jako Jan Viklef, kterým se později nechal inspirovat i náš mistr Jan Hus atd.

³⁹ CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997, s. 135-145. Nové obzory (Jota). ISBN 80-7217-002-3.

Stručná historie centra

Centrum Rabten Čhōdarling v Liberci tedy spadá pod záštitu škol Rabten, jehož hlavním sídlem v Evropě je klášter, centrum pro vyšší tibetská studie Rabten Choeling v Le Mont Pelerin ve Švýcarsku, který založil vznešený Geše Rabten (od něj nese klášterní „sít“ v Evropě své jméno). Po jeho smrti převzal vedení nad klášterem Rabten Choeling Gonsar Tulku Rinpoče a právě jemu předložili dopis v roce 1999 bratři Jan a Aleš Brázdovi (zakladatelé místního buddhistického centra – Rabten Čhōdarling), ve kterém ho poprosili o účast na výstavě v Liberci, kterou pomohli uspořádat. Již v následujícím roce se s ním setkali přímo v Rabten Choeling ve Švýcarsku, kde ho požádali o založení centra Rabten v České republice. A to se také stalo. Dům s parkem, tak jak jej můžeme nalézt dnes v Liberci v Kubelíkově ulici, byl zajištěn bratry Brázdovými a paní Kateřinou Trojanovou až o několik let později. Do té doby se stalo útočištěm nově vzniklého Rabten centra domov bratrů Brázdů a místnosti v budově knihovny v Liberci. Určit kolik má Rabten Čhōdarling pravidelných návštěvníků je složité, jelikož na každé shromáždění a setkání přichází různorodý počet lidí, dají se však počítat na desítky a samozřejmě jsou vedeni dvěma stálými mistrami. Více o centru k nalezení na jejich webových stránkách: <https://www.rabten.cz/>.⁴⁰

Oproti Schopenhauerovi, zde není přítomnost přílišné pesimistické filosofie svým obsahem, přesto nalezneme slova podobná. S Anthonym de Mellem si buddhistické školy rozumí a právě ukázka odvětví této školy nám může posloužit i jako inspirace pro náhled, jaká kultura ho asi ovlivnila.

---

⁴⁰ Historie. *Rabten Čhōdarling: Centrum pro tibetská buddhistická studia v Liberci* [online]. Rabten Čhōdarling, 2015 [cit. 2016-06-16]. Dostupné z: <https://www.rabten.cz/inpage/historie/>

Téma: Rabten Čhōdarling, buddhismus, filosofie života. Rozhovor s Kateřinou TROJANOVOU, členkou centra Rabten Čhōdarling. Liberec 24. 5. 2016.

Filosofie učení

Základním stavebním kamenem, se kterým se setká každý učenec v učení buddhistických center Rabten (a v rámci jejich sítě center, na základě rozhovoru a literatury o buddhistické nauce) je etika. V základní doktríně této etiky tak nalezneme deset pravidel, čeho by se měl každý člen vyvarovat a co by měl striktně dodržovat. Těchto deset pravidel by se dalo rozdělit do tří základních skupin podle toho, na jakou část lidské podstaty působí. Jsou to negativní činy těla, řeči a mysli. Prvními negativními skutky těla jsou následující.

- 1) Zabíjet a celkově brát život a možnost k němu druhé cítící bytosti, to znamená včetně zvířat.
- 2) Krást a celkově si brát a nárokovat právo na věci, které mi nebyli darovány či které jsem nenašel (většinou by posléze bylo dokonce dobré to, co jsem našel darovat na jiné prospěšné věci).
- 3) Provozovat špatné sexuální chování. Zde můžeme chápat incest, cizoložství, znásilnění ale dokonce i takové věci jako neprovozování sexuálního styku před vyobrazením Buddhy nebo používání při sexu „nesprávných otvorů“.

Negativní skutky řeči jsou poté následující.

- 4) Lhát.
- 5) Užívat vulgární, příliš hrubá a sprostá slova. Opět by to totiž mohlo kupříkladu vést ke zbytečnému rozkolu.
- 6) Vést „prázdné tlachání“ nebo „jalové řeči“, které jsou k ničemu a nikam nevedou.
- 7) Vést řeči, které by mohly přivést rozkol mezi lidi. Zde můžeme chápat pomluvy, drbání či šíření nesouhlasu. Buddha by také neměl mít špatné řeči vůči jiným náboženstvím. Buddhismus tak hlásá velkou toleranci vůči jiným směrům a to hlavně proto, že v jádru každého náboženského či filosofického směru je snaha pomoc člověku nalézt štěstí a naopak mu pomoci se vyhnout utrpení. Každý směr na to jde sice lehce jinak a má jiný „obal“ doktrín a dogmat ovšem základ je stejný.⁴¹ Každému je sympatické jen a prostě něco jiného.

---

⁴¹ Buddhismus se mnoho nezměnil ve svých základních pravidlech jako některé jiné náboženské směry možná proto, že v něm ve velkém funguje ústní předávání tradic a nauky, ve chvíli kdy učenec dozraje

A posledními třemi jsou negativní skutky myslí.

- 8) Být chamtivým. Člověk by se měl snažit oprostít od žádostivosti, která tolik zakaluje zdravou lidskou mysl a měl by být schopným se případně rozdělit a podělit o svůj úspěch.
- 9) Mít určitou zlovůli v sobě samém. Neměl by například přát druhým neštěstí, neúspěch či smrt a ani se v tom posléze přičiňovat (viz první bod) ať už psychicky či fyzicky.
- 10) Rozvíjet špatné náhledy. Jedná se zde například o otázky, které se točí kolem prázdnoty, nicoty. Nesnažit se za každou cenu prožít do něčeho, co nelze intelektuálně adekvátně uchopit. Jde to tedy opět ruku v ruce s určitou zbytečnou žádostivostí. Když to nejde intelektuálně pojmut, může to snadno vést k nevědomosti a ta je často základem všemožných problémů v různých sférách.⁴²

Ovšem nelze brát těchto deset negativních skutků jako konečných, v tradici buddhismu se můžeme dočíst, že ne všechny skutky, které vyvstávají ze žádostivosti a chtivosti, jsou negativní. *„Zde je několik příkladů: záliba v dobrém jídle, hudbě či tělesném pohodlí není nemorální, ale coby připoutanost, jež nás váže ke světu smyslové zkušenosti, je kammicky neprospěšná. Totéž platí pro sexuální jednání ... spadají pod neprospěšný kořen „chtivost“. Hloupost kohokoliv, omezenost názorů, ... jsou obrovskými překážkami v úsilí o získání osvobozující moudrosti ...“⁴³*

Pokud se nad tímto zamyslíme, tak zde můžeme nalézt jistou analogii k židovsko-křesťanskému desateru seslanému Mojžíšovi Bohem na hoře Sinaj při přechodu židovského lidu skrze poušť, které je také plně jasným pokynů, co je hříšné

---

ve svém učení, je schopný jej předat dalšímu učenci. V buddhismu neexistuje něco, co můžeme nalézt ve většině jiných náboženství a to sice centrální organizace, která by celý tento směr řídila. Když je centrální organizace, je vždy riziko, že bude zneužita v rámci moci nad zemí a tím může být snadno poškozena i nauka. To se například dělo právě v křesťanství, viz Papežské schizma, mnoho nutných reforem a změn apod.

⁴² Téma: Rabten Čhōdarling, buddhismus, filosofie života. Rozhovor s Kateřinou TROJANOVOU, členkou centra Rabten Čhōdarling. Liberec 24. 5. 2016.

⁴³ NYANAPONIKA, Thera. *Kořeny dobrého a zlého: základy buddhistické etiky*. Praha: Buddhistická asociace ve spolupráci s nakladatelstvím DharmaGaia, 2000, s. 54. ISBN 80-85905-76-0 .

(špatné) a čeho by se tak člověk měl vyvarovat, pokud chce ve svém životě dojít vykoupení. Některé body jsou dokonce i více než podobné tomuto „buddhistickému desateru“. I přesto však nacházíme jistou nedůslednost v některých záležitostech, které jsou častou otázkou morální filosofie nebo snad lépe řečeno, dokážeme si představit situace a příklady, kdy by takovéto desatero nemuselo být dobré a prospěšné pro ostatní a mne. Bod jedna: nezabiješ. Michael Sandel se ve svých přednáškách a knihách řešících morální filosofii často zabývá příkladem, kdy obětováním jednoho mohu zachránit několik.⁴⁴ Mám se tedy neangažovat a nechat zemřít pět lidí namísto jednoho, anebo vejít do děje a zachránit oněch pět na úkor jednoho? Podle bodu dvě „Nekrást a celkově si nebrat a nenárokovat právo na věci, které mi nebyli darovány či které jsem nenašel“ by znamenalo, že člověk má umřít hladu. Zvíře, které zabiji (bod jedna) jsem jen tak nenašel, stejně jako ovoce či zeleninu, jež chci dát do svých úst, abych se nasytil. Musel jsem pro to něco vykonat, abych neumřel a tím, že jsem si to ovoce utrhl, už jsem si vzal něco, co jsem nenašel, svým způsobem dokonce silou. Bod čtyři – nelhat. A co když bude situace, kdy drobná nebo i větší lež může leccos a leckoho zachránit (ať už klasicky fyzicky či psychicky)? Například když matka bude na smrtelné posteli a umře její dítě, měl bych jí tedy i v posledních hodinách jejího života nelhat a říci jí tuto tragickou skutečnost? Má odejít z tohoto života s tolika negativními emocemi a myšlenkami? Co když uvidíme utíkat muže do uličky a poté doleva a zatím poběží muž s pistolí (nebo jinou zbraní), nebude se jednat o policistu, a bude se nás ptát, kam ten první běžel? Mám mu říci doprava a tak ho potencionálně zachránit či nelhat a vystavit ho tedy tomuto násilníkovi? Šest - nevést prázdné, nicotné tlachání. To je občas dosti složité rozpoznat, kdy takovou řeč nevedeme a kdy už ano. Navíc mnoho velkých objevů, myšlenek a teorií vzešlo právě z otázek, které měli reakci na nějaké „obyčejné mluvení, tlachání“, což úzce souvisí s bodem deset. Jak můžeme vidět, tak etické poučky a zásady jsou dobrými směrníky pro náš život ale i ony by měly mít své výjimky, jelikož život se nedá předpovědět a nikdy nevíme, co budeme muset přesně řešit za otázky a problémy.

Při položení otázky autora, jestli a jak se liší učení v centrech Rabten ze školy Gelugpa od původního učení velkého Buddha, padla jasná a rychlá odpověď, že rozdíly zde nejsou nebo maximálně minimální. Odlišnost v učení a v tradici od počátku

---

⁴⁴ Jeho známý příklad s drezínou / tramvají, který se například objevuje v sérii Harvardských přednášek s názvem „Justice“ (spravedlnost).

buddhismu je spíše záležitostí nejmladších, nejnovějších, škol, které se objevují v posledních desetiletích až staletích (škola Gelugpa, jak již bylo řečeno, má svou tradici velmi dlouhou, už od 14. století).

Na nelehkou otázku autora této práce „*Jaký je podle Vás smysl života a jak ho chápete?*“, dostal odpověď ve významu, že smyslem života, krom jak již tušíme, snaze po dosažení pravého a ryzího osvícení, je být prospěšný druhým lidem a sobě. Měl by se každý pokoušet o naplňování toho, aby všechny cítící bytosti byly šťastné a aby netrpěli. Celkově by měla jít ruku v ruce s ostatním jakási kultivace mysli, kdy bychom se měli pokoušet každý den o transformaci negativních esencí v naší mysli a snažit se jí změnit do podoby pozitivních esencí.

Propojení s tradicí

Kdokoliv, kdo chce následovat Buddhovo učení, musí přijmout jakýchsi pět životních příkázání, která jsou společná ostatním školám a tvoří základ buddhistické etiky. „*Buddha uznával, že ne každý se může jen tak vzdát svého občanského života a vstoupit do sanghy.*⁴⁵ *A tak přijímal i laiky (upásaka), přívržence, kteří věřili v jeho učení, ale nezachovávali přísná pravidla sanghy. Lidé mimo sanghu mohli i v občanském životě dosáhnout zásluh konáním dobrých činů a vytvářením dobrého karmanu.*⁴⁶ *V budoucím znovuzrození pak třeba budou s to spět do nirvány. Buddha nabádal laické buddhisty, aby vedli život pokud možno co nejdokonalejší. Jako vodítko pro každodenní život chování předepsal Buddha pět záповědí neboli příkázání.*“⁴⁷

- 1) Nezabít
- 2) Nekrást
- 3) Nebýt bezohledný v sexuálních aktech
- 4) Nezalhat

---

⁴⁵ Sangha = buddhistické společenství, komunita mnichů.

CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997, s. 206. Nové obzory (Jota). ISBN 80-7217-002-3.

⁴⁶ Karman, čin, jež vede vždy k dobrému či špatnému důsledku dle zákonů karmy.

⁴⁷ WANGU, Madhu Bazaz. *Buddhismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 29. Světová náboženství (NLN, Lidové noviny). ISBN 80-7106-184-0.

- 5) Nepožívat látky, které zatemňují mysl (není zde jasně specifikováno, co to může a nemůže už být, ale minimálně se dají chápat drogy kupříkladu).⁴⁸

Pro mnichy a probuzené žáky Buddhova učení byla tato příkázání prohloubena do předchozího desatera negativních skutků. Vidíme tak, že se jedná o předchozí desatero negativních skutků v poněkud ryzejší podobě a objevuje se zde nově poslední páté příkázání. V buddhistické doktríně je mnoho dalších příkázání a pokynů jak jednat a žít, ovšem mnohé z nich jsou až později součástí slibů, které člen řádu dává.⁴⁹ Kupříkladu u tradice klášterních center Rabtenu se jedná o čtyři laické sliby, zatímco pro mnicha to je posléze přes dvě stě slibů. V případě, že by snad člen porušil onen slib, skutečnost je taková, že jednou za několik let, se dají tyto sliby odpřisáhnout znovu během slavnostního shromáždění. To lze, pokud si daný člověk plně uvědomí své hříchy a má nad nimi upřímnou lítost. Každý nežádoucí čin se do člověka „obtiskne“ a dříve či později v rámci zákonů karmy dojde k nějakému důsledku, to se nemusí stát pouze v tomto životě, ale může to právě ovlivnit proces převtělení do dalších životů a jednotlivých sfér. Celkově v buddhismu platí velmi důležitá součást eticko-filosofické stránky a to jakési základy záslužného jednání v životě neboli ctnostného života. Opět zde nacházíme analogii například u židovsko-křesťanské základní etické doktríny. Ty můžeme pro lepší pochopení vypsát následovně: Štědrost a schopnost darování druhým; celkově chování podle výše zmiňovaného „desatera“; podpora zdravé mysli na cestě za osvícením pomocí „správné“ meditace; úcta k druhým i k sobě; určitá služba druhým; schopnost podělit se o úspěch (v jakékoliv podobě i s ostatními, což jde ruku v ruce s prvním bodem); naopak i vlastnit schopnost mít radost z úspěchů druhých (v křesťanství by se dalo použít známé heslo: „přej a bude ti přáno“); určitě by se měl učenec neustále snažit prozřít a pochopit Buddhovo učení; měl by mít schopnost rozumět celkově Dharmě natolik, aby jí případně mohl tuto znalost předat i dál; a měl by případně druhé lidi obezřetně, jemně, opravovat pokud by se dopouštěli mylných výkladů a názorů⁵⁰

---

⁴⁸ Téma: Rabten Čhōdarling, buddhismus, filosofie života. Rozhovor s Kateřinou TROJANOVOU, členkou centra Rabten Čhōdarling. Liberec 24. 5. 2016.

⁴⁹ Během těchto obřadů a slibů také člen řádu dostává své „nové“ jméno v tibetštině. Například paní Trojanová má jméno *Čangčhub Tseyan*, což by se dalo přeložit přibližně jako „zvuk / odraz moudrosti“. Bratři Brázdové mají také svá specifická, mnišská, jména. Aleš Brázda nese jméno *Losang Taši* a Jan zase *Sonam Lundrup*.

⁵⁰ Téma: Rabten Čhōdarling, buddhismus, filosofie života. Rozhovor s Kateřinou TROJANOVOU, členkou centra Rabten Čhōdarling. Liberec 24. 5. 2016.

Jak můžeme vidět, velmi důležitou, prakticky nejdůležitější, roli v buddhismu i v nauce místní školy Rabten Čhödarling hraje etika. Její dodržování je základním stavebním kamenem na cestě dharmy a tím i na cestě k osvícení (nirváně) a právě vypracované přesné nauky a naučné „příkazy“ a doporučení mají pomoci ke sledování její trasy. Buddhismus (a tím i ona škola, která do něj spadá) dává jasný rámec toho, čeho by se měl jedinec vyvarovat a co by měl naopak konat a díky tomuto rámci ukazuje a ukazoval milionům lidí v průběhu staletí smysl lidského života. Ten nespočívá ve své podstatě v blaženosti ani žádostivosti po ní a materiálních statcích, nýbrž v pokusu o vymanění se z jeho koloběhu, jelikož život je právě díky všem těm tužbám, jež nám jsou tolik vlastní, strastí. Život by tak měl být naplněn podle buddhismu tímto pokusem, pokusem o sledování cesty za osvícením. A Rabten Čhödarling, jako jedno z mnoha center v západním světě se tento neotřelý způsob výkladu smyslu života pokouší přiblížit i západnímu člověku.

3. *Meditace Anthony de Mella*

Anthony de Mello je především křesťanem, jezuitou a přímo buddhistou není, i tak ovšem v jeho povídkách a vtipných historkách spatřujeme odraz buddhistické nauky, jelikož on sám byl inspirován mnohými indickými spisy a povídkami. Anthony de Mello je zajímavý a je zmíněn v této práci právě proto, že on sám je západním křesťanem, ale je ovlivněn východní kulturou⁵¹, především buddhismem a ve svých dílech toto plně spojuje.

Byl spisovatel mnoha knih, jezuitský kněz a dalo by se říci, že i díky své svérázné spisovatelské působnosti také snad pro některé lidi guru, kterým není spiritualita a náboženská cizí. Velice často příběhy provází, či spíše je součástí, „mistr“, ten není přímo jmenován a ani není zřetelné k jakému náboženství přesně svým učením a vyznáním patří. To je výsada právě stylu psaní Anthony de Mella, jelikož on sám ve svých příbězích a povídkách kombinuje odlišné spiritualistické pohledy a návody z různých náboženství, přičemž ani jedno přímo nevyzdvihuje. Předně se snaží prokombinovat samozřejmě tolik dobře známé křesťanství pro Evropana a člověka celkově ze „západního světa“ ale do toho zasazuje i části a nádechy z hinduismu, buddhismu apod. Do této práce byl zařazen proto, že v jeho povídkách a příbězích ukazuje, že se i buddhismus spolu s hinduismem a dalšími lze ve svých částech přiblížit Evropanu a především poté křesťanovi, judaistovi či snad dokonce muslimovi. Bohužel jeho díla neobsahují žádné celistvé, systematické vysvětlení jeho vlastních filosofických teorií a náhledů, jedná se spíše o shluk mnoha malých příběhů, které si musí každý jednotlivec sám přečíst, sám pochopit a sám předat svému myšlení jak s každým jednotlivým poselstvím (z každého jednoho příběhu) naložit. Z tohoto důvodu zde autor pouze příkládá jeho osobnost a výběr zajímavých příběhů pro inspiraci, jelikož celkový rozbor jeho knih by ve spojení s ostatním v této práci, přesahoval její rámec.

Knihy nemají strukturu celistvého příběhu ale spíše krátkých vyprávění, humoresek a naučných popisů pro modlitební seance a meditace (viz celá jeho kniha *Sádhana*⁵²). Jeho styl psaní člověka zaujme ihned od začátku, jelikož využívá typu

---

⁵¹ Což je opak buddhistické školy Rabten Čhōdarling, kdy tradice centra je východní ale kulturou je zasazené do západního světa.

⁵² DE MELLO, Anthony. *Sádhana: cesta k Bohu*. Brno: Cesta, 1996, s. 164. ISBN 80-85319-48-9 .

příběhů zvaných „*kóan*“, což je styl psaní krátkých příběhů, jež obsahují neřešitelnou hádanku (klasickým známým příkladem může být např.: „Jak zní potlesk jedné ruky?“). Lidská mysl musí projít všechny možné varianty a logické důsledky této hádanky a ve chvíli kdy dojde k „vyhoření“ všech východisek, dochází k prozření nad odkazem. Tento styl psaní Anthony de Mello často přebírá a zakomponovává je do svých, často humorně pojatých mini-příběhů a návodových cvičení.

3.1 Život Anthony de Mella

Jezuitský kněz a spiritualista Anthony de Mello se narodil „...4. září 1931 v Santa Cruz na předměstí Bombaje v Indii. Jeho rodiče byli katolíci a pocházeli z Goa, portugalské kolonie v jihovýchodní Indii. Již od dětství snil o tom, že se stane knězem, ale rodiče ho zadrželi, protože si přáli, aby jim jejich syn byl nablízku a staral se o ně. Anthony věděl, že se jeho přání nesplní a nebude moci odejít do kláštera, aniž by nechal rodiče doma samotné, pokud mu Bůh nedaruje bratra a tak se začal modlit. Ačkoliv mu tehdy bylo již 13 let a jeho matce přes 40, narodil se mu bratr. Tak 1. července 1947 Anthony vstoupil do semináře Vinajalaja v Bombaji.

*Následující roky se učil filozofii, teologii a východní tradici. Stal se jezuitským knězem a jeho moudrost k němu přitahovala mnoho žáků. Ve svých spisech dokázal skvěle propojit západní a východní moudrosti. To však nebylo ceněno ve Vatikánu a jeho spisy byly cenzurovány nebo zakázány. Zemřel v roce 1987.*⁵³

Významně ho v jeho chápání života a prožívání spirituality změnilo setkání s řidičem rikši v Kalkatě. Ten byl smrtelně nemocný a zadlužený ovšem i přesto veselý a rozdával úsměvy kolem sebe. Tehdy si Anthony de Mello plně uvědomil, že náš obyčejný život jaký známe, není ničím dokonalým a že se musí změnit, protože onen řidič rikši prožíval tento život daleko kvalitněji nežli on sám.

*„V roce 1998 vydala Kongregace pro nauku víry stanovisko, ve kterém konstatuje, že části jeho díla (zejména pozdního) se vzdalují od křesťanské víry a jsou neslučitelné s katolickou naukou.*⁵⁴ Anthony de Mello je mnohými oblíben ale naopak i mnohými nenáviděn. Ortodoxně zapřisáhlému křesťanovi se právě nemusí líbit způsob, jakým de Mello spojuje křesťanství s ostatním nábožensko-filosofickými směry. De Mello se snaží díky tomu ukázat, že všechna náboženství v posledku sledují jedno a to samé, pouze mají jiné pozlátko doktrín apod.

---

⁵³ Anthony de Mello (z učení jezuitského kněze). *Rezonance* [online]. Duchovní škola Rezonance, 2016 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://www.jogin.cz/anthony-de-mello-z-uceni-jezuitskeho-kneze/>

⁵⁴ Anthony de Mello. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anthony_de_Mello#cite_note-1

3.2 Dílo a odkaz

V jeho příbězích se velice často objevuje figura „Mistra“. Tento mistr není nikým přímo určitým, není ani přesně definovatelné k jakému náboženskému směru či filosofickým teoriím se přesně hlásí. Mistrem totiž může být kdokoliv a tak je i chápán v jeho knížkách, kdokoliv kdo určitým způsobem správně pohlédl na nějaké vztahy, svět, principy apod. Jeho důležitost také podtrhuje fakt, že Anthony de Mello ho píše s velkým počátečním písmenem „M“, podobně jako například v křesťanství se takto zdůrazňuje důležitost a velikost Boha. Mistr de facto vystupuje jako jakýsi „novodobý Buddha“, který kráčí v postmoderní společnosti mezi lidmi a snaží se je často nevědomky přivést na cestu k osvětlení, na cestu dharmy. Občas je dokonce i spojován s žákem samotným, jako například v následujícím příběhu:

„Kde najdu nějakého vynikajícího Mistra, až se vrátím domů?“ „Není jediný okamžik, ve kterém bys u sebe nějakého neměl.“ Žák byl zmaten. „Prostě sleduj vlastní reakci na všechno – na ptáka, na listí, na slzu, na úsměv – v tom všem se projeví tvůj Mistr.“⁵⁵

Jeho literární konstrukt je tak často „podbízivou filosofií“. Snaží se své čtenáře přivést na cestu otázek i do sfér jejich životů, kde dříve pouze přežívali. Oproštění se od shonu v životě od jedné žádostivosti ke druhé, v tom vidí Anthony de Mello východisko ve světě, kde se do útrap až příliš často dostáváme vlastním přičiněním.

Můžeme zároveň i vidět již určitou inspiraci v buddhistické nauce, která připomíná oproštění se od veškeré žádostivosti a zahledění se do sebe samého proto, abychom dokázali skutečně nazírat věci takové, jaké jsou.

„Jednou pochopíš, že to, co hledáš, už máš,“ pravil Mistr zanícenému žákovi. „Tak proč to nevidím už teď?“ „Protože se o to snažíš.“ „nesmím se tedy o nic pokoušet?“ „Když spočineš a dopřeješ všemu čas, dá se ti to poznat samo.“⁵⁶

Dalo by se tak mluvit o stavu nirvány, ke kterému se snaží Mistr své žáky směřovat. Sám de Mello často hovoří, že člověk už by kolikrát v životě mohl být šťastný a žít

---

⁵⁵ DE MELLO, Anthony. *Minutové nesmysly*. Brno: Cesta, 1995, s. 60. ISBN 80-85319-41-1 .

⁵⁶ Tamtéž, s. 52.

v blaženosti, jen by si toho musel všimnout. Tímto si kupříkladu znesvařoval křesťanskou církev, jelikož v její tradici (a on byl jezuitským knězem) není možné, aby člověk měl možnost zažít plného štěstí již zde na Zemi pouze tím, že se zastaví a uvědomí si onu blaženost kolem sebe. Podle de Mella to lze, stačí, aby člověk vkročil na cestu osvícení a oprostil se od žádostivosti.

*„Když si vrabec staví na stromě hnízdo,
nezabere víc než jedinou větev.
Když jelen hasí svou žízeň u řeky,
vypije jen to, co mu útroby dovolí.
My věci hromadíme,
protože jsme uvnitř prázdní.“⁵⁷*

Podobně jako Arthur Schopenhauer (viz následující kapitola), tak si i on bere z buddhismu myšlenku opředenou o mnohé zkušenosti, že základní podstatou lidského života je určitá strast.

„Lidé se nechtějí vzdávat svých starostí a úzkostí či zášti a viny, protože tyhle negativní emoce jim svými ‚kopanci‘ dávají pocit, že žijí,“ pravil Mistr.⁵⁸

Stejným způsobem pak pokračuje i v následujícím mini-příběhu:

„Životní poklid tě ničí,“ řekl Mistr lehkovážnému žákovi. „Zachránit tě může jedině neštěstí.“ Vysvětlil to takto: „Hod’ žábu na pánev s vroucí vodou a okamžitě vyskočí. Dej ji na pánev s vodou, která se ohřívá zvolna, a až přijde pravý čas vyskočit, nebude mít ke skoku dost napětí.“⁵⁹

Kdo dokáže vstoupit na cestu dharmy a kráčet po její „pěšině“, vystačí si s klidným nazíráním na svět a na život, zatímco ten, který tohoto není na počátku schopen, kolikrát potřebuje důvod, proč začít nahlížet na podstatu věcí. Tímto důvodem je pro mnoho lidí určité neštěstí, které v něm může zažehnout jiskru poznání.

To, že člověk zažívá pocity útrap, neštěstí, že nemá klid a neustále musí něco řešit, ho v určitém smyslu nutí neustále přemýšlet nad východisky, na vším co se děje (a často nejen kolem něj). Jen pokud člověk přemýšlí a dovoluje si pokládat otázky, mohou přijít i odpovědi. Kdyby nebylo potřeba uvařit / opéci maso pro lepší

---

⁵⁷ DE MELLO, Anthony. *Modlitba záby (2): kniha meditací v povídkách*. Brno: Cesta, 1996, s. 86. ISBN 80-85319-55-1 .

⁵⁸ DE MELLO, Anthony. *Minutové nesmysly*. Brno: Cesta, 1995, s. 26. ISBN 80-85319-41-1 .

⁵⁹ Tamtéž, s. 177.

konzumaci, snížení pravděpodobnosti nežádoucích organismů v něm (což, jak se dá předpokládat, tehdy předchůdci dnešního člověka plně netušili) a kdyby nebylo potřeba zahnat divou zvěř a ochránit svůj kmen, člověk by se neměl potřebu naučit rozdělovat oheň. Smutným faktem, který tuto myšlenku podporuje, je, že největších pokroků na poli mnoha odvětví lidské činnosti, se člověku dostává v období válek (zde by se dalo vypsát stovky a stovky věcí, které přinesly objevy v takovýchto časech). Neklid v našich životech je přední motor poznání, jen skutečný génius či myslitel dokáže objevovat nové i v čase pohody a klidu, kdy se nemusí po ničem nutně ptát.⁶⁰

V učení Anthony de Mella, skrze figuru Mistra, vidíme i myšlenku, kterou pro změnu přebírá až ze starověku od Platóna či jak jí později převedl Immanuel Kant, že svět který vidíme a vnímáme ho, není skutečným, je to pouhým jevem (nebo jak by řekl Schopenhauer, *představa*), jež je dán k nahlédnutí našimi smysly.⁶¹

Mistr prohlašoval, že svět, který většina lidí vidí, není svět Skutečnosti, ale svět vzniklý v jejich hlavách. Když se s ním o tom jeden učenec přišel přít, Mistr položil na zem dva klacíky ve tvaru písmene T a zeptal se: „Co vidíš?“. „Písmeno T“, pravil učenec. „Přesně, jak jsem si myslel,“ povídá Mistr. „Nic takového jako písmeno T tu není; to je symbol ve tvé hlavě. To, co máš před sebou, jsou dvě ulomené větévky v podobě klacíků.“⁶²

Na tomto příkladu Anthony de Mello ukazuje pohled západního člověka proti člověku s východní kulturou. Člověk, který je úzce spjat se západní kulturou přebírá i její neduhy a samozřejmě pozitiva. Jako negativum můžeme vidět, že západní svět se pokouší většinou vše, včetně přírody, vysvětlovat vědecky a tím pádem materialisticky. A také se vše pokouší dát do spojitostí a kauzalit. Nevidí dva klacíky ale pouze znak, znak je ovšem pouhý symbol, který si vytvořil člověk, ten ho má pouze ve svých myšlenkách ale v přírodě jako takové se nevyskytuje. Západní člověk je opředenou „závojem“ (*májou*, jak by řekli buddhisté), kdy vidí pouze jednu onen symbol písmene „T“. Člověk, který správně sleduje cestu dharmy, cestu postupného prozření však dokáže vidět oboje, jak písmeno „T“ tak pouhé dva klacíky. Západní člověk se k tomu nepřibližuje vyloženě špatně, ale díky onomu závoji nedokáže vidět

---

⁶⁰ DE MELLO, Anthony. *Čirá radost*. Praha: Portál, 2012, s. 15-30. ISBN 978-80-262-0158-8.

⁶¹ Tamtéž, s. 35-40.

⁶² Tamtéž, s. 29.

smysl v celku a právě de Mello se snaží ukázat často ve svých příbězích, že přesně to je potřeba. Další ze střípků východního myšlení u něj v tomto místě.

Jak se dá vycítit v následujícím příběhu, Anthony de Mello přirovnává běžného člověka bez správné cesty k prozření (buddhismus – dharmy) k opilci:

*„Situaci, ve které se my lidé nacházíme, velmi dobře vystihuje nebohý opilec, jež stojí na vnější straně parku, buší pěstmi do plotu a křičí: Pustte mě ven!“
Jsou to jen tvoje iluze, které ti brání vidět, že jsi - a vždycky jsi byl - svobodný.“⁶³*

Díky své žádostivosti a touze po dosažení něčeho, vidíme, jen to, co chceme vidět, ale podle něj by se člověk měl pozastavit a zapřemýšlet o východiscích a možnostech, podobně jako onen opilec, stačilo by, aby přerušil bušení a křičení a rozhlédl se, jestli neuvidí jinou cestu než onen plot. Západní člověk má před sebou právě jakýsi plot, závoj (*máju*) a pouze proto, že není nakloněn přijmout pravou skutečnost, jelikož nesleduje smysl a podstatu věcí, nýbrž se honí za žádostivostí. Smysl života tak podle A. de Mella má být snaha o prozření na smysl věcí a ne pouze skrze tunel žádostivosti a lpění na materiálu sledovat částečné viditelné spektrum možností a skutečného světa.

Anthony de Mello slaví úspěch na západě především proto, že nenuceně kombinuje pro západního člověka náboženské, spirituální myšlenky a nauky východu i západu a dává je ve svých příbězích do spojitosti, čímž ukazuje, že se tyto jednotlivé nauky nutně nevyklučují. Zároveň je i ovlivněn buddhismem, což je vidět například na snaze odpoutat se od žádostivého života, a tím je důležitý i pro tuto práci.

---

⁶³ DE MELLO, Anthony. *Modlitba žáby (2): kniha meditací v povídkách*. Brno: Cesta, 1996, s. 240. ISBN 80-85319-55-1 .

4. Pohled Arthura Schopenhauera

Arthur Schopenhauer, německý filosof a myslitel 19. stol. (22. února 1788 – 21. září 1860) byl jedním z mnoha lidí, kteří byli ovlivněni více či méně buddhistickou tradicí (a celkově východními naukami) v Evropě. Jeho filosofie je poznamenána učením, které přicházelo z východu na západ v období, kdy Evropa opět toužila po alternativách ve velkých myšlenkách a to právě v 18. a 19. století (např. právě buddhismem). Toto je i důvod zpracování jeho osobnosti autorem do této práce. V této kapitole se tak bude popisovat příklad, kdy buddhismus ovlivnil západní svět nejen pouze jako „pozitivní“ alternativa z východu, jak je často vnímán v moderní době současným člověkem ale i negativními pohledy na život (z pohledu západního chápání). Oproti Anthonymu de Mellovi se jedná o klasického filosofa a tak můžeme ve spisech A. Schopenhauera nalézt ucelené teoretické myšlenky, v práci se objeví jen některé z nich a to ty, které se dotýkají filosofie jeho samotného života a jádra jeho myšlenek.

Do této práce je zařazen proto, jelikož ve své filosofii dále rozpracovává jednu ze základních myšlenek buddhismu a to, že život, tak jak jej známe, je ve své podstatě utrpením. Inspiruje se také naukou o cestě vykoupení a samotném vyvanutí (nirváně), které popisuje jako odpoutání se od vůle. Tuto tezi pojímá a můžeme vidět z pohledu západního filosofa, což je jiný náhled kupříkladu, nežli jsme mohli nalézt u Anthonyho de Mella. Schopenhauerova životní filosofie je tak zajímavým propojením východní a západní filosofie s ohledem na smysl lidského života.

Autor nejdříve přiblíží základní filosofický systém tohoto myslitele, na který následně naváže podkapitolou „Buddhismus a Schopenhauer“, ve které vyloží buddhismus jako ovlivňující filosofii u západního myslitele.

4.1 Zdroje myšlení

Stejně jako snad každý, i Arthur Schopenhauer přijal některé myšlenky jiných nauk a myslitelů a některé přijmul pouze částečně. Nás bude zajímat jen několik zdrojů jeho myšlení a to z toho důvodu, abychom pochopili zapracování východních nauk do jeho filosofických teorií.

Svět jako představa, myšlenka, že vše co je kolem nás je pouhým snem, který každodenně vnímáme svými smysly, ale není to „pravé bytí“, není nová. Objevuje se již ve starověku u Platóna (427 př. n. l. – 347 př. n. l.). Ten hovořil o světě zdání a světě idejí. Svět idejí je člověku běžně odepřen a ani o tom nevíme, vidíme pouze „stíny“ věčných idejí. „*Ideje nevznikají a nezanikají jako věci; jsou nadčasové a skutečně existující a nejsou pomíjivé jako jejich vratké napodobeniny.*“⁶⁴ I svět jevů jsou jen různé objektivace vůle.

S touto myšlenkou dále pracovali mnozí další, ovšem ve spojení se Schopenhauerem nás zajímá Immanuel Kant (22. dubna 1724 – 12. února 1804), kterého sám často zmiňuje. Kant mluvil o *věcech o sobě* a *jevech*. O věcích o sobě nemůžeme nic říct, jsou nám poznáním jakoby odepřeny. Jevy jsou dány třemi formami: časem, prostorem a kauzalitou, což v podstatě přijal. Schopenhauer částečně přijal i věci o sobě, ovšem řekl, že o nich přeci jen něco víme. Víme, že je to vůle. Jak to můžeme říci? „...*neboť vůli je každé poznání docela cizí, vůle je něčím, co s poznáním nikterak nesouvisí, něčím původním a nepodmíněným, je to slepá nutnost, pud absolutně nemotivovaný ...*“⁶⁵ Pro Schopenhauera je vnitřní stránkou světa vůle a vnější stránkou poté představa. Tímto bodem svého filosofického systému se rozchází s klasickým německým idealismem⁶⁶. Schopenhauer nepoužívá pojmu *jev*, ale čteme spíše o *představě*. Vůle se projevuje jako představa. Samotnou představu nikdy neodkryjeme plně, jelikož je to jen určitý stupeň objektivace vůle. Čím také, vždyť rozum i intelekt jsou jen služkami oné vůle. Jednotlivá představa navíc nemá stejnou „váhu“ jako druhá, každá je svou vlastní objektivací vůle na různém stupni.

---

⁶⁴ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Olomouc: Votobia, 1993, s. 9. ISBN 80-85619-57-1.

⁶⁵ Tamtéž, str. 14.

⁶⁶ Ten totiž staví do základu bytí, vnitřního světa, rozum.

Oba dva (Platóna a Kanta) studoval v letech 1809 – 1811 v Gotinkách, kde jim věnoval velký prostor svého zájmu.⁶⁷ Platón i Kant jsou pro Schopenhauera základním kamenem jeho filosofie.

Tím dalším je poté rok 1813, kdy ho ve Výmaru německý orientalista Friedrich Majer, blíže seznámil s východními naukami. Byly to především spisy *Vědy a Upanišady*. Z nich si vzal mnohé a zakomponoval je do svého systému, především pak jednu ze základních myšlenek, že život je utrpením. V této době se také odlučuje od své matky, se kterou měl konflikty a i toto poznamenalo jeho další filosofii, především ve smyslu, že život je utrpením.⁶⁸

V době kdy se Schopenhauer dostává k východním textům je ovšem nutné podotknout fakt, že spisy a informace byly částečně zkreslené. Z východu totiž o východních naukách přicházeli překlady od evropských misionářů, kteří se nechávali částečně ovlivnit svou západní tradicí – křesťanstvím. „*Neboť až do roku 1818, kdy vyšlo mé dílo, bylo možno najít v Evropě o buddhismu jen velmi málo zpráv, nanejvýš neúplných a chatrných ...*“⁶⁹ Sám Schopenhauer viděl buddhismus předně jako náboženství a pouze v něm spatřoval určité filosofické myšlenky. „*Teprve později k nám dospívaly stále úplnější zprávy o tomto náboženství, hlavně prostřednictvím zásadních a poučných pojednání Petrohradřana akademika J. J. Schmidta, ve spisech jeho akademie, a potom postupně prostřednictvím několika anglických a francouzských učenců ... Bohužel Esoma Körösi, tento vytrvalý Maďar ... zemřel ještě předtím, než mohl pro nás uveřejnit výsledky svých výzkumů.*“⁷⁰ Jak lze vidět, Schopenhauer sám píše, že v jeho době se nacházeli střípky poznatků o buddhismu složitěji a tak i on neměl tak ucelené možnosti poznání jeho nauk a filosofie jako my posledních 100 let.

Od roku 1809 se tedy začal zajímat o to, že svět je pouhým snem a skutečný svět je nám skrytý, od Platóna a jeho pokračovatele (v této myšlence) Kanta. Posléze (od roku 1813) se mu k tomu připojila znalost východní filosofie, z které přejímá některé

---

⁶⁷ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Olomouc: Votobia, 1993, s. 13. ISBN 80-85619-57-1.

⁶⁸ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Olomouc: Votobia, 1995, s. 24. ISBN 80-85885-34-4.

⁶⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek druhý*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 123. ISBN 80-901916-4-9.

⁷⁰ Tamtéž.

myšlenky. Jeho vrcholné dílo přichází v roce 1818 – *Svět jako vůle a představa*, kdy už spojitost těchto tří hlavních zdrojů jeho filosofie doznává konečný obraz. Jeho další spisy jsou poté převážně doplněním a rozvedením tohoto díla.

4.2 O vůli

Abychom mohli nahlédnout na filosofii života tohoto velikána, je nutné si přiblížit středobod celé jeho filosofické koncepce, od které se dále odvíjejí jeho další myšlenkové názory. Tímto středobodem je v případě Arthura Schopenhauera jednoznačně „vůle“ (kterou chápe svérázným způsobem). Tu nejvíce popisuje ve svém stěžejním díle své filosofie: *Svět jako vůle a představa* svazek I. a II. (z roku 1818). Jestliže pochopíme správně jeho koncepci, bude pro nás později snazší ukázat si, jak některé východní myšlenky zapadly do jeho celkové filosofické teorie.

Avšak sám se během těchto analýz a začlenění dopustil i částečných nedůsledností a to především v podobě, která je Evropě tolik vlastní při snaze pochopit východní filosofii. A. Schopenhauer byl dozajista ovlivněn prvními indology té doby, kteří se pokoušeli pro západní svět přiblížit východní filosofii, sami se ovšem dopouštěli nechtěných a neúmyslných nedopatření, když se při pozorování nechávali do jisté míry ovlivnit svou západní kulturou (a tradicemi nejvíce rozšířeného náboženství jaké znali – křesťanstvím), z čehož nakonec mohli vyjít mírně pokřivené obrazy východních tradic.⁷¹ A právě i Schopenhauer vidí východní nauky (primárně buddhistické) skrze svůj západní náhled filosofa a i to mu umožnilo zařadit do své teorie pouze ty části buddhistické filosofie, které mu zapadaly do jeho teoretické koncepce.

Pokud bychom se pokusili podívat na filosofickou situaci té doby, zjistíme, že A. Schopenhauer stojí do jisté míry stranou ke všem ostatním. Kromě I. Kanta v podstatě více, či méně pohrdá ostatními klasickými německými filosofy (i samotného Kanta v mnohém kritizuje). Jejich svět byl tvořen rozumnou podstatou, zatímco u Schopenhauera je podstatou světa vůle k životu. Předkládá metafyziku⁷², což u Kanta bylo za hranicí možného. Německý klasický idealismus té doby hovořil o rozumu, jenž je skrytým účelem dějin a světa. V podstatě optimistický pohled, který se objevoval převážně ve dvou podobách. Prvním, že člověk je schopen jakožto osvícenec dějiny

---

⁷¹ Více o tomto problému správného chápání východních nauk píše např. M. Fárek v knize:

FÁREK, Martin. *Indie očima Evropanů: konceptualizace náboženství v teologii a orientalistice*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 2014, s. 234. ISBN 978-80-246-2494-5.

⁷² „Metafyzikou rozumím každé údajné poznání, které vychází za možnosti zkušenosti, tedy za přírodu nebo daný jev věcí, aby vysvětlilo to, čím je svět v jednom nebo druhém smyslu podmíněn; nebo, populárně řečeno, vysvětlení toho, co se skrývá za přírodou a umožňuje ji.“

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek druhý*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 119. ISBN 80-901916-4-9.

určitým způsobem usměrňovat (v rámci regulativní ideje, která má ale pouze subjektivní charakter), jež zastávali např. Kant, Fichte či Schelling. A druhým, jako vnitřní pohyb ducha světa a jeho dějin o sobě, zde je dozajista nutné zmínit Hegela. Avšak jak brzy uvidíme, A. Schopenhauer mnoho optimistických náhledů na lidský život a svět nedává. Spinoza či Leibniz již dříve dokonce mluvili o našem světě jako o nejlepším možném. Arthur Schopenhauer se ovšem s touto myšlenkou neztotožňuje, podle něj je náš svět dokonce tím nejhorším možným a je protkán neustálým utrpením, právě díky vůli. Přesně do tohoto místa vývoje jeho teorie mu přichází přiblížení textů východních nauk v roce 1813, ve kterých podobné myšlenky nalézají také a právě je přejímá i do své filosofické teorie. Jestliže tedy chceme hovořit o jeho pojetí vůle, je nutné si prvně říci, že v rámci A. Schopenhauera mluvíme o krajním voluntarismu a iracionalismu.

Kant přebírá od Platóna a podobných ideje, jenže ty nás nevedou k absolutnímu poznání, nemají přesah, dávají rozumu jen pravidla a návod jak postupovat ale nedá se podle nich zjistit víc, Kant tyto ideje nazývá regulativními principy (idejemi). Ty vedou naše poznání k absolutnímu (nepodmíněnému) ve třech svých kategoriích, avšak nikdy toho nejsme plně schopni pomocí rozumu – Absolutní idea subjektu (duše), absolutní idea empirických objektů (svět) a absolutní idea totality nad všemi objekty a subjekty (Boha).

Tuto Kantovu konstrukci Schopenhauer napadá, jelikož Kant předpokládal, nutnost mezi těmito třemi základními kategoriemi s tím, že absolutní idea Boha je nadřazena a zbylé dvě z ní jakoby vycházejí, ač jí jsou rovnocenné. O Bohu toho ale moc říci nedokážeme. Schopenhauer se navíc otázkám Boha vyhýbal a tak tuto část Kantovi nauky už od samého začátku nemůže přijmout. Schopenhauer škrta tyto tři kategorie a zavádí pouze jedinou svou kategorii, *větu o dostatečném důvodu*⁷³, kde již není potřebná dialektická nutnost pro vysvětlení absolutních forem – věcí o sobě (a tudíž ani Boha). Snaží se nalézt schopnost všeobecného abstraktního poznání. Schopenhauer dokonce tuto část Kantovi filosofie (transcendentální dialektika) nazývá povrchním sofismem.⁷⁴ Důvod je totiž v rozdílu pojetí metafyziky obou filosofů

---

⁷³ O které prvně píše ve své závěrečné vysokoškolské práci: „*O čtvrtém kořenu věty o dostatečném důvodu*“.

⁷⁴ M., Kelly. *Kant's Philosophy AS Rectified by Schopenhauer*. London: Swan Sonnenschein & Co., 1909, 95-99. ISBN 1512040800.

a co oba říkají o reálných celcích světa. Zatímco Kant tvrdí, že o věcech o sobě nemůžeme nic říci a nelze je poznat (a dokonce ani metafyziku jako přesvědčivé poznání za naší zkušeností nemá), Schopenhauer tvrdí, že můžeme. „*U mě je naopak hmota a intelekt neoddělitelné koreláty, jen pro sebe navzájem, proto jen relativní: hmota je představou intelektu; intelekt je to, jedině v jeho představě hmota existuje. Obojí vytváří svět jako představu, který je Kantovským jevem, tedy něčím sekundárním. Primární je to jevící se, věc o sobě sama, kterou později poznáme jako vůli. Ta o sobě není ani představující se, ani představovaná; nýbrž je od svých způsobů jevu zcela odlišná.*“⁷⁵ Věc o sobě je podle Schopenhauera vůle, která se projevuje určitým způsobem ve světě, v objektech a tím je naplňuje, svět je tedy představou.

Zatímco u Kanta se o věci o sobě nedalo nic říci, Schopenhauer v ní vidí vůli. Stejně jako Kant hovoří o jevovém světě, avšak Schopenhauer ho naplňuje idejemi hned od začátku (ty přicházejí z vůle) a proto používá pojmu *představa*, na rozdíl nenaplněného jevu, jenž je projevem rozumu. „*Kant ... již z toho, že prokázal prostor i čas jako pouhou formu našeho názoru, která tedy nepřísluší věci o sobě. Co není v prostoru ani v čase, nemůže být také objektem: tedy bytí věci o sobě nemůže být objektivní, nýbrž jen zcela jiné, metafyzické. Tedy už v oné Kantově větě spočívá, že objektivní svět existuje jen jako představa.*“⁷⁶ Představy poznáváme pomocí intelektu, který je pouhým puzením k objektu ale o ničem víc nám poznání nedá. Skutečným nástrojem o sobě k absolutnímu poznání je vůle. Ta nás automaticky vede za předmětem chtění (ač si to běžně neuvědomujeme), což u Kanta rozum nedokázal.

Vůle se plně projevuje a proniká všude kolem nás, aniž si to běžně v životě uvědomujeme. Objektivuje se ve světě v různých stupních, jako nejnižší stupeň považoval Schopenhauer základní přírodní síly a naopak nejvyšší poté intelekt či individualitu apod. Mluvíme tak o stupních jako věčné ideje v Platónském smyslu.⁷⁷ „*... ve všech idejích se objektivizuje jedna vůle, přičemž usiluje o stále vyšší možnosti objektivace, a tedy nižší stupně svého jevu přenechává konfliktu, aby se projevila výše a tím mocněji. Žádný vítěz bez boje. Vyšší idea či objektivace vůle může vystoupit jen přemožením nižších, musí protrpět jejich odpor, odpor sil, které jsou sice využity*

---

⁷⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek druhý*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 16. ISBN 80-901916-4-9.

⁷⁶ Tamtéž, str. 9.

⁷⁷ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 116-119. ISBN 80-901916-4-9.

*ke služebnosti, ale stále ještě usilují o nezávislý a plný projev své podstaty.*⁷⁸ Na otázku, proč vůle vůbec vytváří ony objekty, nedává odpověď, jelikož vůle, věc o sobě, stejně jako idea (stupeň objektivace vůle) nepodléhá větě o důvodu, ta přísluší pouze světu jevů.

Od nejzákladnějších projevů ve světě kolem nás: „*Jako nejnižší stupeň objektivace vůle se podávají nejobecnější síly přírody, které se zčásti projevují v každé hmotě bez výjimky, jako tíže, neprostupnost, zčásti pak na sebe vzájemně působí ve hmotě, která se vůbec vyskytuje, tak, že je jedna nad tou a druhá nad onou, čímž právě ovládají specificky rozdílnou hmotu, jako pevnost, kapalnost, pružnost, elektricitu, magnetismus, chemické vlastnosti a kvality každého druhu.*“⁷⁹ Avšak i naše osobnost je tvořena silně se projevující vůlí, jež nikdy nepřestává pracovat, na rozdíl od rozumu, který prý během spánku není aktivní. „*Na vyšších stupních objektivity vůle vidíme významně vystupovat individualitu, zvláště u lidí, jako velkou odlišnost individuálních charakterů, tj. jako úplnou osobnost ...*“⁸⁰ Tato složitě určená individualita nás samých nás odlišuje od zvířat, u kterých není tak silná. Ale i naše paměť a samotné vědomí nás samých je řízeno a jakoby popoháněno samotnou vůlí, která sídlí hluboko uvnitř nás a na kterou nelze našimi pozorovacími schopnostmi za běžných okolností nahlédnout. Je to o to těžší, jelikož právě vůle si plně podmaňuje náš intelekt a ten se podle jejích pravidel dále řídí a nemůže mnoho jinak, ovšem člověk si jakoby intuitivně předpokládá, že tomu je naopak, že právě vůle je služebníkem intelektu. Thomas Mann ve své knize například píše: „*Primární a vládnoucí složkou není intelekt, duch nebo poznání, nýbrž vůle, které intelekt slouží.*“⁸¹ Podle Schopenhauera je ovšem velký omyl myslet si opak, dopouštějí se ho téměř všichni a zbytečně mnoho myslitelů odvádí od pravé skutečnosti. Podle Thomase Manna, jak píše dále ve své knize, je tento bod Schopenhauerovi filosofie prvním náznakem jeho temnělé filosofie života⁸² (jak jí někteří nazývají). Člověk nevidí skutečnost a ještě si

---

⁷⁸ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 128. ISBN 80-901916-4-9.

⁷⁹ Tamtéž, str. 116.

⁸⁰ Tamtéž, str. 117.

⁸¹ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Olomouc: Votobia, 1993, s. 15. ISBN 80-85619-57-1.

⁸² Právě Schopenhauer je často nazýván a popisován jako pesimistický filosof, díky svým životním zkušenostem. Ovšem jako každý správný myslitel, má všechny své myšlenky filosoficky podložené.

ve své ubohosti nalhává, že vše má pod kontrolou, když si myslí, že řídí vůli svým intelektem.

Vůle má tak podle Schopenhauera na svědomí důležitý důsledek svého působení, tedy co je nám již dopředu řečeno z názvu onoho hlavního díla tohoto myslitele: *Svět jako vůle a představa*. U Kanta byl svět tvořen nenaplněnými jevy a o reálných věcech jsme mohli pouze spekulovat, u Schopenhauera jsou ovšem jevy již naplněné (díky vůli). Podle něj je tak svět představou. Vše je pouhým výtvořem naší mysli, kterou z hloubi vede právě ona vůle. „*Není-li vůle, není představy, není světa.*“⁸³ Vůle je tak stavebním kamenem, nosnou zdí téměř všeho, co známe a v čem se každodenně pohybujeme. „... *tento svět, v němž žijeme a jsme, je celou svou podstatou skrz naskrz vůlí a zároveň skrz naskrz představou ...*“⁸⁴ Bohužel se mimo představy běžně nelze dostat. Ukazuje zde tak vztah objekt – subjekt, kdy subjekt chápe, že jsme my, respektive naše vědomí a objektem rozumí svět, co je objektem subjektu, je tedy představou. „*Při vši transcendentální idealitě obsahuje objektivní svět empirickou realitu: objekt sice není věc o sobě, ale jako empirický objekt je reálný. Prostor je sice jen v mé hlavě, ale empiricky je má hlava v prostoru.*“⁸⁵ Schopenhauer tak svým představám nepřikládá pouhou iluzi a klam, jak by se tomu mohlo na první pohled zdát, vůle již od samého počátku naplňuje představy obrazy a tím jí dává určitou empirickou skutečnost. Pro Kanta jsou reálné celky pouhou spekulací, pro Schopenhauera nikoliv – tím že je vůle reálná a je navázaná na svět, tak mu předává svou realitu. Zde se Schopenhauer odklání od učení Buddhy, aniž by si to pravděpodobně sám uvědomoval, Buddha učil, že svět je pouhým klamem a i to přispívá k utrpení v životě.⁸⁶ S touto myšlenkou by ovšem Schopenhauer neměl metafyziku a tak jí nepřijímá, v tomto bodě teorie má tak paradoxně Kant bližší k Buddhovi než by si Schopenhauer uvědomoval. Kdyby se ovšem podařilo popřít vůli, pak by u Schopenhauera došlo ke zhroucení filosofického systému, což si, jako správný myslitel, nemůže dovolit (to dále uvidíme na konci kapitoly).

---

⁸³ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Olomouc: Votobia, 1993, s. 171. ISBN 80-85619-57-1.

⁸⁴ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 140. ISBN 80-901916-4-9.

⁸⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek druhý*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 18. ISBN 80-901916-4-9.

⁸⁶ Co přijal od Buddhy a co už nemohl je dále popsáno v následující podkapitole „Buddhismus a Schopenhauer“

Svět je představa, kterou nám nepozorovaně, každému z nás jednotlivě a přece všem společnou. Sám Schopenhauer musel vyřešit tuto vcelku jednoduše položenou otázku – jak je možné, že i když každý z nás jako subjekt vidíme představy světa (tedy objekt) sami za sebe, tak přece se nám jeví stejně? Neměli bychom mít každý jinou představu o světě? Odpověď se pokoušel nalézt v tzv. *větě o dostatečném důvodu*. Nic není bez určitého důvodu své existence. Pokud se tedy pokusíme cokoliv poznat, nejdříve musíme zjistit důvod, příčinu jeho samotné existence. Jelikož nic nemůže být bezdůvodně v této koncepci. Teoreticky by mělo být možné nalézt důvod existence všeho až na jednu výjimku a to samotné věty (zákonu) o dostatečném důvodu. Kdo by se o to totiž pokusil, snažil by se v podstatě zjistit důvod existence všeho dohromady, společně a to by vedlo do oblasti náboženství, potažmo filosoficko-teologických otázek a těm se snažil Schopenhauer spíše vyhnout.⁸⁷

I sama vůle má svůj cíl, kterého se snaží dosáhnout, kam i nás směřuje. Avšak na ní se podle Schopenhauera nedá aplikovat věta o dostatečném důvodu, jelikož ta přísluší pouze do světa jevů, tedy do světa představ pro naše smysly. Nevíme tedy o tomto smyslu nic. U věci o sobě se nedá tato věta (zákon) nikdy adekvátně použít. *„Tak je třeba u každého jednotlivého pohybu nebo vůbec změny v přírodě hledat nějakou příčinu, tj. stav, který je nutně navozuje; nikdy ale u přírodní síly samé, která se zjevuje v něm a v nesčetných stejných projevech.“*⁸⁸ A opět se zde Schopenhauer dostává do místa, kdy se snaží vyhnout teologickým otázkám, i přestože mnoho jiných myslitelů by tak již učinilo. Stejně jako Buddha i on nemluví o existenci žádného Boha. Např. během přednášek v Berlíně jako mladý muž, si na kraj sešitu napsal poznámku směřující k výroku, že nikdo by nemohl být filosofem, kdyby nebyl nábožensky založený. *„Nikdo, kdo je nábožensky založený, nedospěje k filozofii: nepotřebuje jí; nikdo, kdo opravdu filozofuje, není nábožný; jde bez berliček, nebezpečně, ale svobodně!“*⁸⁹ Schopenhauerovi je přisuzováno i několik dalších posměšných citátů na stranu náboženství.

Jak je vůbec možné, že představy můžeme vnímat? Ano jejich obraz je nám předkládán vůlí do naší mysli, ale musí se někde tento obraz „promítnout“. Zde se tedy

---

⁸⁷ Jako většina myslitelů i on musel promluvit o přítomnosti náboženství a jeho vztahu k lidem. To udělal ve spisu *Parerga a paralipomena*. Avšak Boha v jeho teoretické koncepci nenalzáme.

⁸⁸ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 141. ISBN 80-901916-4-9.

⁸⁹ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Olomouc: Votobia, 1995, s. 22. ISBN 80-85885-34-4.

dostáváme do místa filosofie Schopenhauera, ve kterém se shoduje a přejímá Kanta a to poznávání věcí v čase a prostoru, kdy poznávání je poté objektivní (oproti vůli). Představy totiž mají určité formy vnitřního a vnějšího smyslu a to *času a prostoru*. A jedno bez druhého nemůže být, svou koexistencí udávají obraz představ tak, jak nám jsou předkládány. Následující dva úryvky přejímá A. Schopenhauer od I. Kanta. „V pouhém čase je totiž všechno za sebou, v prostoru však vedle sebe: představa tedy vzniká teprve spojením času a prostoru.“⁹⁰ „Kdyby byl čas jedinou formou těchto představ, neexistovalo by žádné současné bytí, a tedy nic setrvalého, žádné trvání. Čas totiž vnímáme, jen když je naplněný, a jeho postup sledujeme jen prostřednictvím střídání toho, co jej vyplňuje.“⁹¹ A právě do tohoto vzájemného působení těchto dvou tolik rozdílných a přesto navzájem potřebných forem, se obtiskují ony obrazy (ideje) našich představ a my je tak můžeme vnímat našimi smyslovými aparáty.

V této podkapitole jsme si tedy přiblížili základní filosofickou koncepci Arthura Schopenhauera, ve které dává důraz na vůli, kterou chápe jako strůjce světa (coby představy) a zároveň jako původce všeho utrpení, díky tomu, že nás vůle vede ke svému cíli, bez ohledu na jednotlivce, nás samé.

---

⁹⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. Praha: Academia, 2007, s. 57. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1547-1.

⁹¹ Tamtéž, str. 57.

4.3 Buddhismus a Schopenhauer

V této části kapitoly dojde k přiblížení a shrnutí z předchozího napsaného: v čem je podobnost filosofické teorie Arthura Schopenhauera a Buddhovi nauky, potažmo nauky buddhismu jako filosofického systému a v čem se naopak první jmenovaný od druhého rozchází.

Jak již bylo řečeno, po roce 1813 se blíže seznamuje s východními naukami a celkově s orientální filosofií, ze kterých přejímá některé myšlenky a částečně je zakomponovává do svého vlastního filosofického systému. Buddhismus se tak dostává do pozice ovlivňující filosofie pro západní svět a jeho systémy.

Arthur Schopenhauer má jednu částečnou podobnost se životem Buddha. Buddha žil v paláci (ten samozřejmě Schopenhauer neměl) a neznal skutečný základ neodmyslitelně patřící k životu – utrpení.⁹² To se změnilo, když během jedné cesty uviděl různé lidské strasti života. Schopenhauer měl mnohé zkušenosti s utrpením v lidském životě, i v jeho různé podobě. Jako příklady se dají uvést předčasná smrt jeho otce a neustálé neshody s jeho matkou (se kterou se po roce 1813 již neviděl)⁹³. Ve svém životě hodně cestoval a dá se předpokládat, že při těchto cestách častokrát uviděl podobně jako Buddha různá utrpení a žádostivosti lidského snažení. I proto mu nebylo cizí tento pesimistický náhled, že život je v zásadě utrpení, zasadit do svého filosofického systému.

Svět je pouhou představou, kterou mi do mysli podsouvá vůle. Je zde tedy pro mě jakási bariéra, skrze který nemohu nahlédnout dál. Ve východních naukách se používá pojem *Mája* (závoj). Nenahlédnu dál, jelikož ani nemám čím, vždyť i intelekt je pouhým služebníkem vůle. „V Indii, v bráhmánismu i v buddhismu je idealismus dokonce lidovým náboženstvím: pouze v Evropě v důsledku realistického židovského základního názoru je idealismus paradoxní“⁹⁴ Jak vidno, Schopenhauer byl dobře obeznámen, jaké představy vládou ve filosofii východního světa, a přijímá je. Zatímco k běžně přijímané tezi realismu, jak je dnes často akceptováno hovoří: „*Realismus však*

---

⁹² Viz kapitola 2. *Učení buddhismu – 2.1 Život Buddha (Siddhártha Gautama).*

⁹³ ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Olomouc: Votobia, 1995, s. 24. ISBN 80-85885-34-4.

⁹⁴ SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. Praha: Academia, 2007, s. 60. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1547-1.

*přehlíží, že takzvané bytí těchto reálných věcí není veskrze ničím jiným než jejich představováním.*⁹⁵

Život je utrpením. Tímto bodem přejímá Arthur Schopenhauer *první Buddhovu ušlechtilou pravdu*⁹⁶. A zároveň přejímá i *druhou Buddhovu ušlechtilou pravdu*, že zdrojem onoho utrpení všudypřítomného je chtění, žádostivost v nás samých. „*Vůle je jako protiklad klidného uspokojení ve své podstatě už něčím fundamentálně neblahým; je to neklid, usilování o něco, potřeba, touha, chtivost, žádost, utrpení ...*“⁹⁷ To ona vůle nám neustále podsouvá nové cíle do naší mysli, za kterými se po celý náš život neustále honíme. Jakoby nás vůle neustále vedla k životu a jeho dalšímu prožívání a abychom si tuto „jednoduchost“ neuvědomovali, zahaluje to pod neustále žádosti po dalším v našem životě. „... *naše přirozenost, je právě jen vůlí k životu, jíž jsme my sami, jako ona naším světem.*“⁹⁸ A co hůř, podle Schopenhauera nám bylo dáno, narodit se do toho nejhoršího možného. Jsme lidé, myslící bytosti, v nás se promítá nejvyšší objektivace vůle a k našemu podržení životního utrpení díky tomu všemu máme silně vyvinuté vědomí a inteligenci, což nám mnoho nepřidává, ba naopak. „... *ve stejné míře, jak dosahuje zřetelnosti poznání a stoupá vědomí, tak roste i trápení, které dosahuje nejvyššího stupně u člověka, a tam opět tím více, čím je člověk zřetelněji poznávající, inteligentnější: ten, v němž žije génius, trpí nejvíce.*“⁹⁹ Dalo by se tak tedy říci, že nejlépe se má v životě hlupák či zvíře. Takový Forrest Gump, fiktivní postava románu a filmu, s podprůměrným IQ, si většinu trápení neprožívá tolik jako ostatní, jelikož spoustu souvislostí v životě nechápe, z pohledu Schopenhauera podobně jako nižší stupeň objektivace vůle. „*Čím níže člověk v intelektuálním ohledu stojí, tím méně tajemná je pro něho jeho existence: spíše se mu zdá, že všechno samo sebou chápe, jak je a že je. To spočívá v tom, že jeho intelekt ještě zůstal zcela věrný svému původnímu určení sloužit jako médium motivů vůli, a proto je pevně spojen se světem a přírodou jako jejich integrovaná součást, tedy je dalek toho odloučit se od celku věcí, postavit se*

---

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ Viz kapitola 2. *Učení buddhismu – 2.2 Čtyři ušlechtilé pravdy.*

⁹⁷ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann.* Olomouc: Votobia, 1993, s. 16. ISBN 80-85619-57-1.

⁹⁸ SCHOPENHAUER, Arthur. *Génius, umění, láska, světec.* Olomouc: Votobia, 1994, s. 143. ISBN 80-85619-08-3.

⁹⁹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první.* Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 249. ISBN 80-901916-4-9.

*sám pro sebe a pojímat svět čistě objektivně.*¹⁰⁰ Naproti tomu genius, přemýšlivý člověk, se právě pokouší o odstup od věcí a přemýšlí, kam a čím je veden. Bohužel při tomto odstupu si uvědomuje onu určitou bizarnost života a utrpení v něm a poté uvědoměním trpí. Schopenhauer, jakožto západní filosof, tímto poznáním de facto končí svou cestu, Buddha a celý buddhismus ovšem směřují i k odstranění oné vůle.

Pokud bychom chtěli hovořit o *dobru* v našich životech, musíme si uvědomit, že podle Schopenhauera dobro ve světě v podstatě neexistuje. Dobro je jen určitým pomocným klamem vůle, která nás směřuje za svými cíli a pocit přítomnosti dobra nás na této cestě vůle má udržuje. Z toho vyplývá, že „... nejvyšší dobro, *summum bonum*, znamená vlastně totéž, co finální uspokojení vůle, po němž by nenastoupilo žádné nové chtění, poslední motiv, jehož dosažením by vůle dospěla k nezrušitelnému dostatku.“¹⁰¹ Což u Schopenhauera nemůže být v ničem, jelikož bez vůle ztrácí jeho metafyzický svět podstatu. Vůle nás nutí k tomu, abychom v podstatě ve své životní cestě činili druhým nějaké zlo, utrpení a další. „*Vzpomínka na větší utrpení, než jsou naše, utiňuje naši bolest: pohled na cizí utrpení mírní utrpení vlastní.*“¹⁰² Tato část v nás opět vzbuzuje, jak špatný je vlastně ve své podstatě život. Nikdy se nedokážeme naplno vcítit do bolesti druhých a tak je to pro nás vedlejší. Hlavní lidskou silou je tak pro Schopenhauera pro lidi egoismus.¹⁰³ Jde nám jen o naplnění našich tužeb, bolest ostatních nás netrápí.

Svět je naplněn nedostatkem a tudíž bolestí z toho, že nikdy nebude nikdo dokonale uspokojen ve svých žádostech. Optimismus je podle Schopenhauera jen určitou zvráceností. „*Optimismus je v zásadě neoprávněná sebechvála vlastního původce světa, vůle k životu, která se samolibě odráží ve svém dile: a úměrně tomu je nejen falešným, nýbrž i zhoubným učením.*“¹⁰⁴ Zde je vidět vrchol

---

¹⁰⁰ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek druhý*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 116-117. ISBN 80-901916-4-9.

¹⁰¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 288. ISBN 80-901916-4-9.

¹⁰² Tamtéž, str. 289.

¹⁰³ S pojmem „egoismus“ se můžeme u Schopenhauera setkat např. v obou svazcích *Svět jako vůle a představ*. Sám tím ovšem pravděpodobně myslí „egocentrismus“, tedy metafyzický vztah a nikoliv morální (což by byl egoismus právě).

¹⁰⁴ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek druhý*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 431. ISBN 80-901916-4-9.

jeho pesimistického náhledu na život a důvod, proč je mnohými tolik označován jako autor pesimistické filosofie apod.

Jak tedy z tohoto ven? Proč raději život neskončit a tím nepřerušit ono největší chtění vůle? V sebevraždě ovšem Schopenhauer cestu nenalézá. „*Sebevrah chce život a je pouze nespokojen s podmínkami, za nichž mu byl dán. Proto se vůbec nevzdává vůle k životu, nýbrž pouze života tím, že ničí jednotlivý jev.*“¹⁰⁵ Vůle nikde nezmizí tímto krokem, pouze odstraní jednu nejvyšší objektivizaci a vyplní ji jinde. „*Neboť smrt je zcela a úplně ze světa jevu a empirie, ze sféry mnohosti a změny; ale transcendentní a pravá existence jí nepřísluší ...*“¹⁰⁶ Když se tak nad touto Schopenhauerovou myšlenkou zamyslíme, uvědomíme si, že sebevražda je primárně doménou lidskou a děje se nejvíce v období vánoc, nového roku a dalších svátků. Důvodem proč zrovna v těchto obdobích může být snad fakt, že v té době člověk kolem sebe vidí mnoho radosti a oslav druhých (ať už v televizi či přímo) a jelikož člověk nedokáže plně cítit pocit druhého, necítí ani tento krátkodobý pocit radosti. Opět zde tedy hraje roli egoismus. Dlouhou dobu si uvědomuji utrpení života, avšak nyní nastal pro sebevraha čas, protože egoisticky strádá při pohledu na jiné radostné obličej. Egoismus spolu s vůlí, která nám jej nechává v nás, jsou zdrojem žádostivosti a tím i utrpením. Zde se opět střetává s Buddhovou naukou. Důvodem veškeré strasti je i pro něj neustálé chtění a žádostivost.

Vůle se snaží primárně o jedno. O život. Avšak „...*přírodě nezáleží na individuu, ale jedině na druhu ... individuum pro ni nemá žádnou cenu a nemůže mít, protože její říší je nekonečný čas, nekonečný prostor a v nich nekonečné množství možných individuí; proto je stále připravena nechat individuum padnout.*“¹⁰⁷ Jsme tedy jen dočasnými služebníky vůle. Náš život nemá valnou hodnotu. A co hůř, Schopenhauer neshledává ani lásku jako jakékoliv vytržení z krušného života, jelikož i láska je prostředkem k naplnění vůle. Nejhorší je podle Schopenhauera manželství z lásky. Celkově lásku a lidské puzení jedné bytosti k druhé nejvíce rozebírá ve svém díle *Metafysika lásky a hudby* (kdy metafysika lásky je součástí díla *Svět jako vůle*

---

¹⁰⁵ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 315. ISBN 80-901916-4-9.

¹⁰⁶ MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Olomouc: Votobia, 1993, s. 19. ISBN 80-85619-57-1.

¹⁰⁷ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 223-224. ISBN 80-901916-4-9.

a představa), zde například píše: „Manželství z lásky se uzavírají v zájmu druhu, nikoliv v zájmu jedince. Sice se účastníci domnívají, že jdou za vlastním štěstím, ale jejich vlastní účel je jim samotným cizí...“¹⁰⁸ Láska je pro Schopenhauera pouhý dočasný klam, je jako závoj (mája) v našem osobním životě. Vždyť k tomu abychom zplodili nového potomka a rozvíjeli tím druh, nepotřebujeme city ale pouze naše jednotlivá pohlavní ústrojí. Aby k tomu však byli dva svolní, je nutné je opít láskou, klamem, závojem, jež zakalí jednotlivé rozdíly obou osob. Proto, podle této myšlenky, se dnes děje tolik rozvodů, tolik hádek mezi dlouholetými manželi apod. U novomanželů se tohoto jevu moc nevšimneme. Vůle to totiž zařídila. Na zplození nás ochromí láskou, nechá nás dítě vychovat, abychom zachovali rod, a poté již nejsme my, individua, rodiče potřební a proto tento klam vyprchá. „Šťastná manželství jsou jak známo, vzácná, právě proto, že v podstatě manželství není hlavním účelem generace nynější, nýbrž budoucí.“¹⁰⁹ Nejhorší manželství je tak podle Schopenhauera z lásky. Opět nám tím ukazuje dosti svérázným způsobem určitou ubohost lidské existence, když si něco namlouváme, stejně jako si nalháváme, že vůle je služkou intelektu, nalháváme si i „pravou“ lásku v našich životech, přitom však pouze naplňujeme chtění vůle.

Stejně jako Buddha dává cestu dharmy, abychom se mohli z tohoto života plného utrpení vymanit, tak i Schopenhauer dává východisko. A ne pouze jedno. Tím prvním je umění. Cesta estetická.¹¹⁰ V umění se totiž dokáže génius (pouze nemálo jedinců) vymanit z dostatečného důvodu, jenž vládne ve světě představ a dokáže člověku přiblížit ideje. „Poněvadž účel všech umění je jeden jediný, totiž znázornění ideje ...“¹¹¹ Při úplném nahlédnutí na výsledný obraz, kontemplací, dochází k tomu, že na nás dočasně přestává vůle jakoby působit. Génius se najednou vyváže z představovaného světa plného kauzalit a utrpení a nahlédne pravé věci o sobě (ideje), jenž se snaží znázornit umění. Přichází okamžik klidu. Nirvány, jak by řekli buddhisté. Ovšem nejedná se úplné vymanění se ze žádostivého života, nýbrž pouze dočasné, krátkodobé. Důvodem je fakt, že vůle nezaniká, pouze na krátký okamžik se člověk

---

¹⁰⁸ SCHOPENHAUER, Arthur. *Metafysika lásky a hudby*. Olomouc: Votobia, 1995, s. 74. Malá díla. ISBN 80-85885-38-7.

¹⁰⁹ Tamtéž, str. 76.

¹¹⁰ Tuto cestu přímého nazření Platónských idejí, tedy vymanění se běžných forem poznání, popisuje v prvním svazku *Svět jako vůle a představa*.

¹¹¹ SCHOPENHAUER, Arthur. *Génius, umění, láska, světec*. Olomouc: Votobia, 1994, s. 51. ISBN 80-85619-08-3.

dokáže oprostít od nejbližší žádostivosti, tento stav ovšem nedokáže udržet dlouho a poté je působení vůle opět naplno vystaven.

Druhou cestou v dílech Schopenhauera, se již přibližuje *třetí Buddhově ušlechtilé pravdě*, utrpení lze učinit konec díky tomu, že dojde k zániknutí oné žádostivosti v nás, jež nás vede od jednoho utrpení k druhému. Schopenhauer zde hovoří o askezi. „*Pod výrazem askeze, který často užívám, rozumím v užším smyslu záměrné lámání vůle odpíráním si příjemností a vyhledáváním nepříjemností, dobrovolný kající způsob života a sebetřýznění k trvalému umrtvování vůle.*“¹¹² Ve chvíli, kdy již člověk pozná ubohost lidského života a jeho pravou tvář – utrpení – již nechce dál pokračovat v naplňování vůle k životu. Ve chvíli tohoto poznání už se z čisté askeze stává Schopenhauerova eticko-filosofická cesta. Schopenhauerova vlastní *dharm*a, kdy dojde k vyhasnutí žádostivosti, puzení. Vůle „... *sama nemůže být zrušena ničím jiným než poznáním. Proto je jediná cesta spásy ta, že se vůle nechá bez zábrany projevit, aby v tomto jevu mohla poznat svou vlastní podstatu. Jen v důsledku tohoto poznání může vůle sama sebe zrušit a tím také ukončit utrpení, které je od jejího jevu neoddělitelné.*“¹¹³ Toho nedosáhne každý ale pouze několik lidí, stejně jako v buddhismu u nirvány. Pouze ten, kdo správně nahlíží a snaží se nazřít sám do sebe, do vůle. Jak jsme již zjistili, nejtěžší to mají géniové a tak je tato cesta nesmírně náročnou. Avšak podle Schopenhauera právě tato náročná cesta je jedinou pravou cestou ke stavu bez žádostivosti, chtění „... *mnohem správnější je za účel našeho života považovat práci, odříkání, nouzi a utrpení, korunované smrtí (jak to činí brahmanismus, buddhismus a pravé křesťanství), proto vedou k popření vůle k životu.*“¹¹⁴

Smysl a cíl lidského života by tak podle Arthura Schopenhauera měla být snaha o poznání vůle nazřením do sebe sama, tím dojde k jejímu popření a v tu chvíli nastane stav absolutní blaženosti, jelikož nebude utrpení, které je jinak s vůlí, jeho podstatou.

Snaží se nás tak svou filosofií dovést tam, kam se snažil dovést své příznivce i velký Buddha a potažmo i celý buddhismus jako takový ve všech svých podobách. Ovšem nutno podotknout, že tomu tak v konečném důsledku není. Buddhismus byl

---

¹¹² SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 310-311. ISBN 80-901916-4-9.

¹¹³ Tamtéž, str. 317.

¹¹⁴ SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek druhý*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1998, s. 431. ISBN 80-901916-4-9.

ve svých počátcích čistě filosofickou naukou¹¹⁵ a k této fázi buddhismu se také Schopenhauer snaží přiblížit. Analýza světa je sice v buddhismu určitým způsobem filosoficky pojatá, a tu také Schopenhauer přejímá, ovšem dharmu, cestu z krušného života již nedokáže správně zařadit do své teorie bez plného pochopení Buddhovi nauky, potažmo východních tradic. Právě tyto body v teoriích a názorech západních lidí také kritizuje A. de Mello ve svých příbězích. Nejvíce je toto vidět na samotném závěru filosofie života Schopenhauera – filosofické cestě. Při popisu vymanění se z všudypřítomné, iracionální vůle se snaží v podstatě západním stylem filosofa dojít k nirváně v buddhistickém pojetí, avšak nakonec se mu toto vůbec nedaří. Buddha vede k nirváně, kdy se vyprostí ze života (ve věčném koloběhu – *samsáry*) a dojde k zániknutí veškeré mé žádostivosti (*tršna*). O toto se vůbec Schopenhauer nesnaží a vlastně z filosofického hlediska ani do jisté míry nemůže. Bez vůle nemá reálný základ světa a ten se mu rozpadá. To jsme ostatně mohli vidět v předešlých částech této kapitoly. U Schopenhauerovi filosofické cesty dochází k uzavření vůle do sebe, a ač mě již nepoznamenává a ani není spojena se světem, nezaniká. V případě, že by totiž Schopenhauer připustil zničení vůle, pak by si vlastně podkopal jeden ze základních stavebních kamenů své filosofické teorie. Bez vůle, jež by naplňovala představy, by byl svět nereálným a Schopenhauerova metafyzika by poté neměla smysl, čímž by se vrátil zpět ke Kantovi. Pro Buddhu je ovšem svět čistým zdáním a tak nemá smysl se v něm zbytečně déle zdržovat. Schopenhauer oproti tomu potřebuje vůli, jelikož mu vytváří tento svět reálným, bez ní není nic, co by naplnilo představy a v podstatě by zůstal na stejném stupni jako Kant. Musí tu být stále vůle, nemůže filosoficky dopustit její odstranění, bez ní nemá metafyzický základ světa a jeho tolik osobitá, filosofická teorie se rozpadá.

Jak můžeme vidět, Arthur Schopenhauer v tomto bodě vůbec nepřejal buddhistickou tradici správně a ani se o to více nesnažil. Anthony de Mello je také do jisté míry ovlivněn západní kulturou, ač se snaží co nejvíce přemýšlet dle východních tradic, i on se nepotřebuje (nutně) vymanit ze života, aby dosáhl jeho smyslu, stejně jako Schopenhauer se i de Mello snaží vymanit ze životní žádostivosti, vymanění se ze života jako takového už ovšem tolik neřeší, pro Buddhu byl celý život

---

¹¹⁵ Vždyť Buddha i popíral existenci Boha např., náboženstvím se stal mnohem později díky určitému zlidovění.

ve své podstatě klamem a utrpením a proto se snažil z něj vymanit. Zde je vidět rozdíl západního pochopení Buddhovi (východní) nauky.

5. Závěr

Všichni tři (buddhismus, de Mello i Schopenhauer) mají hlavní bod svých filosofii společný. Pokud se podíváme na dnešní život tak, jak jej známe z našich existencí, zde, na tomto světě, je spoután mnoha útrapami a strastmi. Důvodem je to, že se lidé neustále a zbytečně pokoušejí dosáhnout ve svých životech mnoha věcí, které ovšem k němu samému nejsou potřeba. Žádostivost je to, co nás neustále pohání od jednoho cíle ke druhému avšak jakmile jednoho dosáhneme, nastává pouze chvilková blaženost (a kolikrát ani ta ne), než nás zase naše pudy a povrchní lpění budou táhnout k dalším žádostivostem. V tom vidíme přesně to, o čem mluví buddhismus, de Mello i Schopenhauer ve svých dobách a přesto to platí stále. Často se přitom jedná o chtíč po materiálních věcech, které pouze dočasně mohou usnadnit život, nemohou ho však vymanit z okovů útrap nadobro (jak by mluvili členové centra Rabten Čhōdarling a Anthony de Mello). Život je tak ve své podstatě utrpením. Podle Schopenhauera je dokonce život zde tím nejhorším možným. Křesťanská doktrína kupříkladu říká, že pro dobré lidi může po tomto životě nastat v nebi ráj. V buddhistickém pojetí pro člověka, který nejedná dle Buddhových zásad a nauk, tento příslib není. Život pro něj není na tomto světě jediný, ale bude se i po smrti dále vracet do nových a nových znovuzrození (samsára). V buddhismu celkově platí, že *karma* ovlivňuje důsledky v našich životech buď špatným, či dobrým způsobem a to i zapříčiněním z minulých životů.

Možnosti cest z tohoto běhu mezi různě velkými útrapami v našich životech nabízí každý trochu jinak, a přesto nacházíme jisté podobnosti. Buddhismus učí cestu *dharmy*. Je to cesta za osvícením (*nirvánou*, vyvanutím), kdy jedinec musí správně myslet a správně jednat aby se vymanil nejenom z tohoto života ale i všech ostatních, které na něj teprve čekají (ze *samsáry*). K tomu Buddha vyslovil základní etické poučky, především jde o čtyři ušlechtilé pravdy a osmidílnou stezku, které by člověk měl jasně dodržovat a poté, pokud se mu to podaří, dojde k osvícení. Ve chvíli kdy plně prozře a bude osvícen, nahlédne všem pravdám, jeho mysl dozná klidu a bude vyvázán z koloběhu věčných převtělení a žádostivosti.

Buddhova nauka i dnes zůstává velmi silnou alternativou pro všechny lidi na světě, jelikož vysvětluje utrpení v lidském životě z jiné perspektivy, nežli tomu je v ostatních náboženstvích a dává individuální cestu za lepším bytím, na což mnoho lidí vždy slyšelo a čeho chtěli dosáhnout. A i díky klášterním centrům jako je Rabten,

prostupuje buddhistické učení stále více do západního světa, aby i lidem zde, přinesl alternativu pro jejich život a dal jim nový pohled na smysl samotného života.

Anthony de Mello je svými spisy na pomezí východní kultury a západního smýšlení, které se v jeho osobě střetávají a dávají nám jedinečný obraz této hranice obou světů, jelikož se zde kombinuje křesťanská nauka s buddhistickou (a také hinduistickou apod.). Ve svých příbězích se jako potulný Buddha či Ježíš pokouší v druhých lidech probudit zájem po hledání smyslu všech věcí, lpění a tudíž i o prozření v našich životech. Stejně jako Buddha, tak i on kritizuje slepou žádostivost v našich životech, díky které jsme slepí vůči různým východiskům a skutečnému smyslu všeho. Jeho cestou a smyslem života je oproštění se od tohoto chtíče po dalších věcech, ke kterému jsme hnáni podle cílů dané doby, pozastavení se a jakoby rozhlédnutí se. V té chvíli se nám totiž dostane náhledu do smyslu všeho a naše mysl uvidí různá východiska k mnoha otázkám. V tom se de Mello přibližuje buddhismu. Neříká sice, že je život přímo utrpením jako buddhismus a Schopenhauer ale minimálně to naznačuje ve svých detailech a díky našim všudy-prostupujícím žádostivostem. Osvícení se pokouší dosáhnout malými kroky v každodenním životě a tak je mírným opakem Buddhy, který se chce úplně vyvázat ze života. Anthony de Mello je tak v tomto bodě své filosofie blíže k Schopenhauerovi nežli k Buddhovi, zde lze vidět jistá západní tradice.

Arthur Schopenhauer se vydal na poli filosofie svérázným způsobem a vybočuje z pomyslné řady všech myslitelů především svými celoživotními pesimistickými náhledy na lidský život a jeho úděl. Hlavní roli v jeho filosofii hraje vůle, ta nám z hlubokého nitra našeho vědomí vysílá iracionálně (pro nás) ony žádostivosti a pudy ale je příčinou i všech zákonů přírody a dokonce i naplňuje svými idejemi svět (ten je tak představou). Při pohledu na jeho filosofii by se mohlo zdát, že základní podstatou života je rozmnožování, jelikož vůle se v rozmnožovacím pudu projevuje nejsilněji a právě o příslib druhu, nikoliv jedince, usiluje nejvíce, přičemž podstatou mu je věčné utrpení, právě díky štvání se od jednoho cíle k druhému (zde by příkyvoval jak Buddha, tak Anthony de Mello). Smyslem života je podle něj boj každého o co největší otupení onoho utrpení v našich životech pro jeho snášení v co možná nejmenší možné míře, v ideálním (myslitelském) případě pak aby se člověku podařilo utlumit působení vůle do sebe samé a tím skončilo její vyzářování žádostivosti. Arthur Schopenhauer byl velkým filosofem a tak dává určitá východiska. Prvním je estetická cesta vykoupení se

z útrapného života, která člověka vytrhuje vždy pouze dočasně, díky přímému vhledu na ideje (v Platónském smyslu) se na krátký okamžik ztrácí síla vůle a my nacházíme jistý klid. Je to však jen krátký okamžik a tak musí dát i účinnější cestu coby filosof. Druhým východiskem se poté více přibližuje Buddhově nauce. Oním východiskem je stav podobný askezi, kdy se člověk oprostí od žádostivosti a začne vnímat blaho, které má (podobně jako nabádá Anthony de Mello). Důležité je nezůstat pouze u askeze ale dojít až k filosofickému poznání samotné vůle, tím dojde k jejímu uzavření se do sebe samé, jinak řečeno, přestane vyzařovat žádostivost do našeho života, ale uzavře se. Zde se nejvíce odlišuje od Buddha, jelikož ten učil naprostému vyjití ze života, úplného zániku veškeré vůle. Schopenhauer nikoliv, u něj je vůle strůjcem a garantem reálného světa, bez ní by ztratil svou metafyzickou podstatu světa a to nechce připustit.

Ač se na první pohled může pro mnohé zdát srovnání životní filosofie těchto tří osobností, směrů, abstraktním, i dnes nabízejí mnoho odpovědí na současnou dobu, která svým hektickým životem přesně odpovídá tomu, že život je jen o žádostivosti. V moderním světě je nám neustále podsouvána naše vlastní snaha o to, abychom dosáhli na vyšší pozice, vyšší mzdu, abychom si mohli koupit dražší (a tím pádem samozřejmě lepší) materiální věci. Neustále jsme hnáni od jedné žádostivosti k druhé. A přitom často když se člověk zaposlouchá do mluvy jiných lidí, zjistí, že jich mnoho tíhne například k buddhismu. Aniž by to tušili, mluví o bolestech v životě, touhách, kterým nerozumí, že neexistuje Bůh (především naší malé zemi je toto velmi blízké) apod. Na všechny tyto otázky a problémy jim přitom právě buddhismus dává odpovědi a svou nauku. Právě pro tyto odpovědi na stále aktuální otázky ohledně každodenních útrap, jež nám jsou v našich životech tolik vlastní, je pravděpodobně buddhismus dnes brán jako jedna z největších filosofických alternativ pro lidi z celého světa.

Práce tedy sledovala určitou „trojjedinou cestu“, která ukazuje, jak buddhismus dokázal ovlivnit západního člověka (Schopenhauera) a jak člověka napůl cesty mezi východem a západem (Anthony de Mello) ovlivněného i západní tradicí (především křesťanstvím). Jak dokázal ovlivnit pozitivně (de Mello) a jak ovlivnil i převážně svými negativními myšlenkami (Schopenhauer). Všichni tři, Buddha, de Mello i Schopenhauer tak dávají určité odpovědi po velice nelehké otázce kam směřovat naše lidské životy, dozajista by tím směřováním podle nich nemělo být jen slepé štvání se za žádostivostmi, které je dnes tolika lidem vlastní.

6. Seznam použité literatury

Tištěné zdroje:

- ABENDROTH, Walter. *Schopenhauer*. Olomouc: Votobia, 1995, s. 22. ISBN 80-85885-34-4.
- CARRIÈRE, Jean-Claude a Tändzin (14. dalajlama) GJAMCCHO. 1996. *Síla buddhismu: [násilí a soucítění]*. Praha: Mladá fronta, s. 195. ISBN 80-204-0562-3.
- CONZE, Edward. *Stručné dějiny buddhismu*. Brno: Jota, 1997, s. 155-173. Nové obzory (Jota). ISBN 80-7217-002-3.
- DE MELLO, Anthony. *Čirá radost*. Praha: Portál, 2012, s. 112. ISBN 978-80-262-0158-8.
- DE MELLO, Anthony. *Minutové nesmysly*. Brno: Cesta, 1995, s. 260. ISBN 80-85319-41-1.
- DE MELLO, Anthony. *Modlitba žáby (2): kniha meditací v povídkách*. Brno: Cesta, 1996, s. 254. ISBN 80-85319-55-1.
- KHYENTSE, Jamyang. *Co z vás (ne)dělá buddhistu*. Praha: DharmaGaia, 2010, s. 21-22. ISBN 978-80-7436-008-4.
- M., Kelly. *Kant's Philosophy AS Rectified by Schopenhauer*. London: Swan Sonnenschein & Co., 1909, 95-99. ISBN 1512040800.
- MANN, Thomas. *Schopenhauer: Nesmrtelné stránky z díla Arthura Schopenhauera Svět jako vůle a představa, jak je vybral a vysvětlil Thomas Mann*. Olomouc: Votobia, 1993, s. 15. ISBN 80-85619-57-1.
- MILTNER, Vladimír. *Vznik a vývoj buddhismu*. Vyd. 2. Praha: Vyšehrad, 2012, s. 24. Světová náboženství (Vyšehrad). ISBN 978-80-7429-156-2.
- NYANAPONIKA, Thera. *Kořeny dobrého a zlého: základy buddhistické etiky*. Praha: Buddhistická asociace ve spolupráci s nakladatelstvím DharmaGaia, 2000, s. 144. ISBN 80-85905-76-0.
- NYANASATTA, Thera. *Základy buddhismu: Buddhismus jako filosofie 20. století*. 1. Praha: Alternativa, 1992, s. 220. ISBN 80-85993-16-3.
- ROKOTOVA, Natalia. *Podstata buddhismu*. Krásná Lípa: Belza Marek, 2012, s. 10-28. ISBN 978-80-87116-19-7.
- SCHOPENHAUER, Arthur. *Génius, umění, láska, světec*. Olomouc: Votobia, 1994, s. 143. ISBN 80-85619-08-3.
- SCHOPENHAUER, Arthur. *Metafysika lásky a hudby*. Olomouc: Votobia, 1995, s. 74. Malá díla. ISBN 80-85885-38-7.
- SCHOPENHAUER, Arthur. *O vůli v přírodě a jiné práce*. Praha: Academia, 2007, s. 57. Europa (Academia). ISBN 978-80-200-1547-1.

SCHOPENHAUER, Arthur. *Svět jako vůle a představa: Svazek první*. Pelhřimov: Nová tiskárna, 1997, s. 116. ISBN 80-901916-4-9.

SOMMEROVÁ, Andrea. *Buddhismus v Evropě – prolínání duchovních tradic*. Plzeň, 2015, s. 21-27. Bakalářská práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta filozofická.

WANGU, Madhu Bazaz. *Buddhismus*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1996, s. 144. Světová náboženství (NLN, Lidové noviny). ISBN 80-7106-184-0.

WILLIAMS, Paul a Anthony TRIBE. *Buddhistické myšlení: úplně uvedení do indické tradice*. Praha: ExOriente, 2011, s. 51-61. Religionistická knihovna. ISBN 978-80-904246-8-5.

ŽLÁBKOVÁ, Jana. *Světlo osvobození: dějiny buddhismu v Indii*. Hodkovičky [Praha]: Pragma, 2005, s. 78-81. ISBN 80-7205-203-9.

Rozhovor:

Téma: *Rabten Čhödarling, buddhismus, filosofie života*. Rozhovor s Kateřinou TROJANOVOU, členkou centra Rabten Čhödarling. Liberec 24. 5. 2016.

Elektronické zdroje:

Anthony de Mello (z učení jezuitského kněze). *Rezonance* [online]. Duchovní škola Rezonance, 2016 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: <http://www.jogin.cz/anthony-de-mello-z-uceni-jezuitskeho-kneze/>

Anthony de Mello. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2016 [cit. 2016-06-20]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Anthony_de_Mello#cite_note-1

Historie. *Rabten Čhödarling: Centrum pro tibetská buddhistická studia v Liberci* [online]. Rabten Čhödarling, 2015 [cit. 2016-06-16]. Dostupné z: <https://www.rabten.cz/inpage/historie/>